

**МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО, МЛАДЕЖТА И НАУКАТА**

**УЧЕБНА ДОКУМЕНТАЦИЯ**

за обучение на кандидати за придобиване на правоспособност за провеждане на  
практическите изпити на кандидати за придобиване на правоспособност  
за управление на моторни превозни средства (МПС)  
от подкатегиорите **A1, B1, C1, D1, C1+E, D1+E**  
и категориите **M, A, B, C, D, B+E, C+E, D+E, Tкт, Tтб, Tтм**

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО, МЛАДЕЖТА И НАУКАТА

**КВАЛИФИКАЦИОННА ХАРАКТЕРИСТИКА**

ЗА ЛИЦАТА, ПРОВЕЖДАЩИ ПРАКТИЧЕСКИТЕ ИЗПИТИ  
НА КАНДИДАТИТЕ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ПРАВОСПОСОБНОСТ  
ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА МПС

## 1. ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

Свидетелствата за управление на моторни превозни средства (МПС), издадени от държавите-членове на Европейския съюз, се признават взаимно. Правилата за придобиване на свидетелствата за управление са съществен елемент на общата транспортна политика на Европейския съюз и допринасят за подобряване на пътната безопасност и улесняват свободното движение на хора, които се установяват в държава-член, различна от тази, която е издала свидетелството за управление.

Независимо от постигнатия напредък в хармонизирането на правилата относно придобиването на свидетелствата за управление, все още между държавите-членове на ЕС остават различия, които е необходимо да се хармонизират по-пълно, за да допринесат за прилагането на политиките на Общността. Във връзка с това в Директива 2006/126 на Европейския съюз (ЕС) относно свидетелствата за управление са определени минималните изисквания за издаване на свидетелства за управление и критериите за провеждане на изпитите за придобиване на правоспособност за управление на МПС.

За да се осигури по-обективно оценяване на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС и за постигане на по-голяма хармонизация на изпитите в държавите-членове на ЕС, в Директивата са определени минимални изисквания относно достъпа до професията на изпитващ и изискванията за неговото обучение.

Изпитващите трябва да бъдат обучени правилно да оценяват способността на кандидатите да управляват превозното средство по безопасен начин. По време на оценяването изпитващите трябва да обръщат специално внимание дали кандидатът показва защитно и социално поведение на водач на превозно средство. При оценяването изпитващият следва да вземе предвид цялостното представяне на кандидата.

За теоретичните изпити за придобиване на правоспособност за управление на МПС се определя лице, което при провеждането на изпита дава указания на кандидатите и осъществява контрол по време на решаването на тестовете, и лице, което извършва проверка и оценка на тестовете. Лицата, определяни за провеждане на теоретичните изпити, не подлежат на задължително обучение.

За провеждане на теоретичните изпити и за оценяване на резултатите могат да бъдат определяни лица, които отговарят на следните изисквания:

1. да имат завършено най-малко средно образование;
2. да са на възраст не по-малко от 28 години.

Практическият изпит за придобиване на правоспособност за управление на МПС се провежда от комисия в състав: председател и член на комисията. За председатели на изпитни комисии за провеждане на практическите изпити за придобиване на правоспособност за управление на МПС се определят само лица, които:

1. притежават свидетелство за професионална квалификация или удостоверение за допълнително обучение за провеждане на изпити на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС, придобито след преминаване на специализирано обучение при условия и по ред, определени съгласно чл. 153, т. 3 от Закона за движението по пътищата;
2. са преминали необходимото периодично обучение по чл. 153а от Закона за движението по пътищата;
3. притежават свидетелство за управление на МПС от категория В не по-малко от 5 години;
4. притежават свидетелство за управление на МПС от категорията, за която ще провеждат изпити;
5. са на възраст не по-малко от 28 години;
6. притежават висше образование;
7. отговарят на изискванията за физическа годност на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС от категория С, определени в наредбата по чл. 152а, т. 1 от ЗДВП и за психологическа годност, съгласно чл. 1, ал. 1, т. 9 и ал. 3, чл. 2 и чл. 3 от Наредба № 36 от 2006 г. за изискванията за психологическа годност и условията и реда за провеждане на психологическите изследвания на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС, на водачи на МПС и на председатели на изпитни

комисии и за издаване на удостоверения за регистрация за извършване на психологически изследвания (ДВ, бр. 46/2006 г.);

8. притежават застраховка за имуществени и неимуществени вреди, нанесени на трети лица по време на провеждане на изпита за придобиване на правоспособност за управление на МПС;

9. не са осъждани за престъпления от общ характер по реда на глава втора "Престъпления против личността" или по реда на глава единадесета, раздел II "Престъпления против транспорта и съобщенията" от особената част на Наказателния кодекс, както и да нямат наложено наказание "Лишаване от право да упражнява определена професия или дейност" по реда на чл. 37, ал. 1, т. 7 от общата част на Наказателния кодекс.

За провеждане на практическите изпити за придобиване на правоспособност за управление на МПС от подкатегории А1, С1, С1+Е, D1, D1+Е и категории А, С, С+Е, D, D+Е председателите на изпитни комисии следва не по-малко от 3 години да са провеждали изпити за придобиване на правоспособност за управление на МПС от категория В. Допуска се изключение от това изискване при условие, че лицето може да предостави доказателства за най-малко 5 години управление на превозно средство от съответната категория.

## **2. ПРАВА НА ЛИЦАТА, ПРИТЕЖАВАЩИ ПЪРВОНАЧАЛНА ИЛИ ДОПЪЛНИТЕЛНА КВАЛИФИКАЦИЯ ЗА ПРОВЕЖДАНЕ НА ПРАКТИЧЕСКИТЕ ИЗПИТИ НА КАНДИДАТИТЕ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ПРАВОСПОСОБНОСТ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА МПС**

Придобитата квалификация за провеждане на изпити дава възможност за професионална реализация чрез заемане на длъжности, изискващи притежаването на такава.

Лицата, придобили първоначална или допълнителна квалификация за провеждане на практическите изпити на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС съгласно чл. 153, т. 3 от Закона за движението по пътищата, могат да бъдат назначени в Изпълнителна агенция „Автомобилна администрация“. Като служители на администрацията, в зависимост от длъжностната им характеристика, може да им бъде възлагано провеждането на изпитите за придобиване на:

- правоспособност за управление на МПС;
- професионална компетентност:
  - а) автомобилен превоз на пътници на територията на Република България;
  - б) автомобилен превоз на товари на територията на Република България;
  - в) международен автомобилен превоз на пътници;
  - г) международен автомобилен превоз на товари;
- таксиметров превоз на пътници:
  - а) ръководител на транспортната дейност;
  - б) водач на лек таксиметров автомобил;
- превоз на опасни товари:
  - а) консултант по безопасността при превоза на опасни товари;
  - б) водач на автомобил за превоз на опасни товари.

Освен провеждането на изпити като служители на Изпълнителната агенция осъществяват и други административни дейности и контролни функции по Закона за движението по пътищата и Закона за автомобилните превози.

## **3. ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО**

3.1. Глобалната цел е обучаваният да придобие компетенции за обективна оценка на представянето на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС по време на изпита.

3.2. Конкретните цели на обучението са придобиване на знания относно превозните средства, правилата за движение, методите на оценяване, уменията за безопасно управление и поведение, което да осигури високо качество на провежданите изпити. Лицата, провеждащи изпитите за придобиване на свидетелство за управление на МПС трябва да бъдат обучени правилно да оценяват способността на кандидатите да управляват превозното средство по безопасен начин.

3.2.1. По време на обучението лицето трябва да придобие знания за:

- теорията на поведението при управление;
- нормативната уредба относно изискванията на изпитите по управление;
- съдържанието на изпитите по управление на МПС от различните категории;
- законодателството в областта на пътното движение, включително съответното законодателство на ЕС и тълкувателните насоки;
- теорията и техниките на оценяване;
- предвиждането на опасностите в пътното движение и избягването на произшествия;
- защитното управление.

Познания по техническите и физическите свойства на превозното средство:

- познания по техническите изисквания към превозното средство, като органи за управление, гуми, спирачни системи, осветление и сигнализация, в т.ч. за мотоциклети и тежки превозни средства;
- безопасно товарене;
- познания за физическите свойства на превозното средство, като скорост, триене, динамика, енергия.

3.2.2. По време на обучението лицето трябва да придобие способност да наблюдава действията на изпитвания, да анализира и да оценява цялостното му представяне и по-специално:

- своевременно и правилно да разпознава опасните ситуации;
- да определя причината и възможните последици от такива ситуации;
- да придобие компетентност за разпознаване на грешки на кандидата по време на управление;
- да прилага еднакви критерии при оценяването на различните кандидати;
- да анализира информацията по време на изпита и да прави изводи за знанията и уменията на кандидата;
- да предвижда и да идентифицира потенциални проблеми и да разработва стратегии за справяне с тях;
- да предоставя своевременна и конструктивна обратна връзка на изпитвания и члена на комисията;
- да оценява управление по горивно-икономичен и екологосъобразен начин.

3.2.3. По време на обучението лицето трябва да придобие практически опит:

- за управление на превозно средство за категорията, за която ще провежда изпити;
- да уведомява изпитвания за условията и реда за провеждане на изпита;
- да комуникира ясно, като избира съдържанието, стила и езика съобразно конкретния изпитван и да отговаря адекватно на запитвания на кандидатите;
- да осигурява ясна обратна информация за резултатите от изпита;
- да третира изпитваните с уважение и без дискриминация.

3.2.4. В резултат на обучението лицето трябва да придобие знания относно безопасното управление на превозните средства и за разпознаване на опасните ситуации в движението. Обучаваният трябва да придобие умения за организирането, провеждането, съдържанието, оценяването и отчитането на изпитите на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС и да придобие квалификация за оценка на знанията и уменията им.

#### **4. ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ДОПЪЛНИТЕЛНА КВАЛИФИКАЦИЯ**

Лицата, притежаващи правоспособност за провеждане на практически изпити за придобиване на правоспособност за управление на МПС, подлежат на периодично обучение съгласно изискванията на чл. 153а от Закона за движението по пътищата.

**УЧЕБНА ДОКУМЕНТАЦИЯ**

ЗА ОБУЧЕНИЕ НА КАНДИДАТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ПРАВОСПОСОБНОСТ ЗА  
ПРОВЕЖДАНЕ НА ПРАКТИЧЕСКИТЕ ИЗПИТИ НА КАНДИДАТИТЕ ЗА  
ПРИДОБИВАНЕ НА ПРАВОСПОСОБНОСТ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА МПС ОТ  
ПОДКАТЕГОРИЯ А1 И КАТЕГОРИЯ А

## УЧЕБЕН ПЛАН

ЗА ОБУЧЕНИЕ НА КАНДИДАТИ ЗА  
ПРИДОБИВАНЕ НА ПРАВОСПОСОБНОСТ ЗА ПРОВЕЖДАНЕ НА ПРАКТИЧЕСКИТЕ  
ИЗПИТИ НА КАНДИДАТИТЕ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ПРАВОСПОСОБНОСТ ЗА  
УПРАВЛЕНИЕ НА МПС ОТ ПОДКАТЕГОРИЯ А1 И КАТЕГОРИЯ А

Форма на обучението:	<i>редовна</i>
Организационна форма:	<i>квалификационен курс</i>
Продължителност на обучението:	<i>не по-малко от 5 дни</i>
Общ брой учебни часове:	<i>не по-малко от 25 учебни часове</i>
Професионална квалификация:	<i>провеждане на изпити на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС от подкатегория А1 и категория А</i>

## 1. СЪДЪРЖАНИЕ НА УЧЕБНИЯ ПЛАН

1.1. Общият хорариум за обучението на кандидатите за придобиване на допълнителна квалификация за провеждане на изпити на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС от подкатегория А1 и за категория А е 25 учебни часа, разпределени в 3 учебни дисциплини.

Кандидатите трябва да притежават квалификация за провеждане на изпити за придобиване на правоспособност за управление на МПС от категории М, В1, В, Ттб, Ттм и Ткт и да са провеждали изпити за тези категории не по-малко от 3 години.

1.2. Разпределение на учебните часове на обучението за повишаване на квалификацията:

	Наименование на дисциплината	Хорариум	Форма на контрол
1.	Теория и експлоатация на МПС от категория А	5	тест
2.	Теория и техники на изпитването	10	практически изпит
3.	Умения за управление на мотоциклет	10	практически изпит
ВСИЧКО		25	

1.3. Формата на обучение е редовна; общата продължителност на обучението и изпитите е не по-малка от 5 дни.

1.4. Обучението завършва с теоретичен изпит (с комплексен тест по изучаваните дисциплини) и практически изпит за компетентности за оценяване на представянето на кандидатите.

Изпитите се провеждат от комисия, която се състои от председател и не по-малко от двама членове. Председателят на комисията е хабилитирано лице в областта на техническите науки. В комисията могат да бъдат включени и външни за висшето училище хабилитирани лица, както и изтъкнати специалисти от практиката. Съставът на всяка изпитна комисия се определя със заповед на ректора на висшето училище или на ръководителя на структурното звено, провеждащо обучението.

1.5. На лицата успешно издържали изпитите се издава Удостоверение за допълнително обучение.

## 2. Обяснителни бележки

2.1. Обучението на кандидатите за придобиване на квалификация за провеждане на изпити за придобиване на правоспособност за управление на МПС от подкатегория А1 и за категория А може да започне с една от следните дисциплини:

- Теория и експлоатация на МПС от категория А;
- Умения за управление на мотоциклет.

2.2. Обучението по дисциплината „Теория и техники на изпитването” започва след преподаване на учебното съдържание по дисциплините „Теория и експлоатация на МПС от категория А” и „Умения за управление на мотоциклет”.

2.3. Допускат се 20% отсъствия от предвидените за всяка дисциплина учебни часове за теоретично обучение. Не се допускат отсъствия от практическите упражнения по управлението на МПС.



**У Ч Е Б Н А П Р О Г Р А М А**

**по дисциплината “Теория и техники на изпитването”**

за обучение на кандидати за придобиване на правоспособност за провеждане на практическите изпити на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС от подкатегория А1 и категория А

Извадка от Учебния план:

	Наименование на дисциплината	Хорариум	Форма на контрол
1.			
2.	Теория и техники на изпитването	10	Практически изпит
3.			
	ВСИЧКО	25	

## 1. Анотация

Целта на дисциплината е да даде на обучаваните практически умения за измерване и оценяване на практическите умения на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС.

Основните задачи са:

- изграждане на подготовка, осигуряваща компетентност на бъдещия изпитващ в областта на измерването и оценяването;
- формиране на практически умения за оценяване на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС;
- запознаване с най-често използваните методики за измерване и оценяване.

В резултат обучаваните трябва да придобият знания и умения:

- да наблюдават точно, да извършват мониторинг и да оценява цялостното изпълнение на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС, по-специално: правилно и всестранно разпознаване на опасни ситуации; точно определяне причината и възможния ефект на такива ситуации; постигане на компетентност за разпознаване на грешки; еднообразие и последователност в оценката;
- да асимилира бързо информация и извлича ключова информация;
- изпреварващо да идентифицира потенциалните проблеми и да разработва стратегии за справянето с тях;
- да предоставя своевременна и конструктивна обратна връзка.

Входни връзки: Дисциплината използва знанията, получени при придобиването на правоспособност за провеждане на практическите изпити на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС от подкатегория В1 и категории М, В, Ттб, Ттм и Ткт от дисциплините „Теория и експлоатация на МПС” и „Умения за управление на МПС. Екологично и икономично управление на автомобила”.

## 2. Тематичен план

№	Теми на лекциите, упражненията и семинарните занятия	Хорариум, часове		
		Л	ПУ	СУ
<b>1.</b>	<b>Оценяване на знанията на курсиста за техническа проверка на превозното средство.</b>	<b>0.5</b>	<b>1.5</b>	
1.1.	Задаване на въпроси и задачи на кандидатите			
1.2.	Оценка на действията на изпитваните			
<b>2.</b>	<b>Оценяване на уменията за маневриране с превозното средство.</b>	<b>0.5</b>	<b>1.5</b>	
2.1.	Съдържание на упражненията			
2.2.	Последователност на изпълнение на упражненията			
2.3.	Грешки при изпълнението			
2.4.	Оценяване			
2.5.	Работа с контролната карта			
<b>3.</b>	<b>Умения за определяне на маршрутите за провеждане на изпита.</b>	<b>0.5</b>	<b>1.5</b>	
3.1.	Съдържание на изпита по пътища в населено и извън населено място			
3.2.	Задължителни проверки на уменията на кандидата			
3.3.	Основни грешки, второстепенни грешки, грешки, водещи до прекратяване на изпита			
3.4.	Определяне на допълнение към маршрута за проверка на конкретни умение и поставяне на оценка			
3.5.	Умения за даване на указания по време на изпита			

4.	<b>Работа с контролните карти за резултатите от практическите изпити.</b>	<b>0.5</b>	<b>1.5</b>	
4.1.	Съдържание			
4.2.	Отбелязване на грешните действия на изпитваните			
4.3.	Резултати и анализ на оценката			
5.	<b>Оценяване на поведението на изпитвания относно способността му да управлява безопасно.</b>	<b>0.5</b>	<b>1.5</b>	
5.1.	Компетентност за наблюдение на действията на изпитвания			
5.2.	Компетентност за правилна оценка на действията на изпитвания			
5.3.	Компетентност за разпознаване на грешки			
5.4.	Компетентност за разпознаване на опасни ситуации и оценяване на евентуалните последици от тях			
5.5.	Оценяване цялостното изпълнение на кандидатите за водачи на МПС			
5.6.	Прилагане на еднакви критерии при оценяването на различните кандидати			
Общо:		2,5	7,5	

### 3. Технология на обучението

Лекциите по дисциплината се провеждат по традиционна схема. Излага се теоретичното съдържание на темите, използвайки примери от практиката. Използват се компютърна презентация, плакати, диапозитиви, видеофилми. Вниманието на аудиторията се поддържа чрез дискуссионни въпроси.

Семинарните упражнения се провежда на групи с максимален брой обучавани, определен от Висшето училище (ВУ). По време на упражненията кандидатите обсъждат и решават конкретни казуси от практиката по отношение на изучавания материал.

Практическите упражнения се провеждат във висшето училище и/или базови учебни центрове за обучение на кандидати за придобиване на правоспособност за управление на МПС (определени от ВУ по критерии, осигуряващи високо качество на обучението).

Практическите упражнения се провеждат в реални практически ситуации след усвояване на теоретичния материал от съответната тема.

Практическите упражнения се планират, организират и реализират от преподавател от ВУ със съдействието на преподавател от съответния базов учебен център. Всяка тема от практическите упражнения започва с един учебен час за въвеждащ инструктаж и подготовка и завършва с един учебен час за обсъждане на постиженията на обучавания.

Всяко проведено практическо упражнение се описва в специален дневник, където задължително се записват името на обучавания в базовия учебен център, датата и часът на провеждане на практическото упражнение.

### 4. Проверка и оценка на знанията и уменията

При практическия изпит кандидатът се поставя в условия, идентични с „реален изпит“ за придобиване на правоспособност за управление на МПС. По време на изпита трябва да бъдат проверени уменията на изпитваните да наблюдават действията, да извършват мониторинг и да оценяват цялостното изпълнение на кандидатите за водачи на МПС и да предоставят своевременна и конструктивна обратна връзка с кандидатите.

Знанията и уменията на кандидатите се оценяват по двубална система за оценяване “да/не”. Правилните действия и реакции на обучавания се оценяват с “ДА”, а неправилните действия и реакции на обучавания се оценяват с “НЕ”. Когато нивото на усвоените знания и придобитите умения съответства на поставената цел и задачи - оценката е “ДА”. Когато

нивото на придобитите знания и умения не е достигнато или действията на обучавания са опасни за другите участници в движението, оценката е отрицателна.

## 5. Литература

1. Андреев, М. Оценяването в училище. Доцимология. С., Университетско издателство. “Св. Климент Охридски”, 1995.
2. Белоев, Х., В. Пенчева. Партньорство между висшите училища и бизнеса. Сборник доклади. Втора национална научна конференция с международно участие “Качество на висшето образование в България-проблеми и перспективи”. Русе, 3-4 декември 2009.
3. Методика за провеждане на изпитите за придобиване на правоспособност за управление на МПС, утвърдена със Заповед № РД-08-2/1/03.07.2008 г. от Изпълнителния директор на Изпълнителна агенция “Автомобилна администрация”.
4. Инструкция за организирането и провеждането на изпитите на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС (обн. ДВ., бр. 97 от 2008 г.)
5. Наредба № 38 за условията и реда за провеждането на изпитите на кандидати за придобиване на правоспособност за управление на моторно превозно средство и реда за провеждане на проверочните изпити (обн. ДВ., бр. 42 от 2004 г.)
6. Закон за движението по пътищата.
7. Директива 2006/126/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 20.12.2006 относно свидетелства за управление на МПС.

**УЧЕБНА ПРОГРАМА**

**по дисциплината „Теория и експлоатация на МПС от категория А”**

за обучение на кандидати за придобиване на правоспособност за провеждане на практическите изпити на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС от подкатегория А1 и категория А

Извадка от Учебния план:

	Наименование на дисциплината	Хорариум	Форма на контрол
1.	Теория и експлоатация на МПС от категория А	5	тест
2.			
3.			
	ВСИЧКО	25	

## 1. Анотация

Целта на дисциплината е обучаваните да придобият знания относно теорията на мотоциклета, силите, които действат при покой и движение по права и в завой. Обучаваните трябва да придобият знания и за устойчивостта и управляемостта на мотоциклет с кош.

Входни връзки: Дисциплината използва знанията, получени от дисциплината „Теория и експлоатация на МПС”.

Изходни връзки: Дисциплината ще подготви обучаваните за обучение по дисциплината „Теория и практики на изпитването” и „Умения за управление на мотоциклет”.

## 2. Тематичен план

№	Теми на лекциите, упражненията и семинарните занятия	Хорариум, часове		
		Л	ПУ	СУ
1.	Теория и експлоатация на мотоциклета.	5		
	Геометрична характеристика на мотоциклета.			
	Статични сили.			
	Сили, действащи върху мотоциклета при движение по права.			
	Сили, действащи върху мотоциклета при движение по крива.			
	Устойчивост на мотоциклет с кош.			
	Надлъжна устойчивост на мотоциклета.			
Общо:		5		

## 3. Технология на обучението

Лекциите по дисциплината се провеждат по традиционна схема. Излага се теоретичното съдържание на темите, използвайки примери от практиката. Използват се компютърна презентация, плакати, диапозитиви, видеофилми. Вниманието на аудиторията се поддържа чрез дискуссионни въпроси.

## 4. Проверка и оценка на знанията и уменията

Знанията и уменията на студентите се оценяват по шестобална система, която включва: отличен (6,00), много добър (5,00), добър (4,00), среден (3,00) и слаб (2,00).

За успешно положен се смята изпитът, оценен най-малко със среден (3,00).

След преминаване на задължителното обучение кандидатите полагат писмен теоретичен изпит чрез решаване на тест от 10 въпроса. Времето за решаване на теста е 20 минути.

Оценката от теста се формира по следния начин:

2	3	4	5	6
до 5 точки	6 – 7 т.	8 т.	9 т.	10 т.

Теоретичният изпит се счита за успешно положен, когато изпитваният е получил не по-малко от 6 точки.

## 5. Литература

1. Маслинков, С. С., Стефанов Ц. Л. и др. Теория на ДВГ. Техника, София, 1993.
2. Йорданов, Й. Теория на автомобила и мотоциклета. С., 1990.
3. Бояджиев, К. и др. Автотракторни двигатели. С., Техника 1990.

**УЧЕБНА ПРОГРАМА**

**по дисциплината “Умения за управление на мотоциклет”**

за обучение на кандидати за  
придобиване на правоспособност за провеждане на практическите изпити на кандидатите  
за придобиване на правоспособност за управление на МПС  
от подкатегория А1 и категория А

Извадка от Учебния план:

№	Наименование на дисциплината	Хорариум	Форма на контрол
1.			
2.			
3.	Умения за управление на мотоциклет.	10 ч.	практически изпит
	ВСИЧКО	25 ч.	

## 1. Анотация

Целта на обучението по учебната дисциплина “Умения за управление на мотоциклет” е да развива и усъвършенства висококомандни умения за безопасно управление.

Обучението по “Умения за управление на мотоциклет” е важна част от цялостната подготовка на председатели на изпитни комисия за практическия изпит за правоспособност за управление на МПС. Чрез подготовката ще бъдат реализирани следните основни задачи:

- усъвършенстване уменията и навиците за подготовка на мотоциклета за безопасно управление;
- постигне по-високо ниво за управление и маневриране с мотоциклета;
- развитие на висококомандни умения за безопасно управление на мотоциклета при различните пътни условия.

Обучението се провежда индивидуално. По време на практическото занятие се осъществяват междупредметни връзки с теория и експлоатация на МПС, нормативна уредба за безопасност на движението и входящо ниво на уменията за безопасно шофиране.

Съобразно показаното входно равнище на обучавания се поставят индивидуални задачи за развитие и формиране на висококомандни умения и навици и поведение за безопасно управление на мотоциклет, за съобразяване със сложни пътно-транспортни ситуации и свързване на управлението с пожизнените цели и интереси.

Обучението се провежда на мотоциклет, отговарящо на изискванията на Наредба № 37 за условията и реда за обучение на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на мотоциклет и условията и реда за издаване на разрешение за тяхното обучение по улиците на населеното място и пътищата извън населеното място.

По време на практическите занятия преподавателят насочва вниманието към конкретните елементи от учебното съдържание, които обучаваният ще трябва да оценява в бъдещата си дейност. Посочва правилния алгоритъм за изграждането на различните групи умения и навици, техните характерни особености и значението им за безопасно управление. Изграждат се умения за правилно и всестранно разпознаване на опасни ситуации, точно определяне причината и възможния ефект на такива ситуации, постигане на компетентност и разпознаване на грешки, асимилиране бързо на информация, извличане на ключовите точки, идентифициране на потенциалните проблеми и разработване стратегии за справянето с тях.

Резултатите от обучението за всяко занятие се оценяват със средствата на текущия контрол.

Преподавателят трябва да изисква задълбочен самоанализ за управлението от обучавания, за да усъвършенства уменията за саморефлексия. Да прави подробни по предварително уточнени показатели анализ и оценка на уменията, компетентностите и цялостното поведение по време на управлението на мотоциклет.

Като резултат от подготовката по учебната дисциплина обучаваният трябва да придобие:

- много добро познаване алгоритъма и особеностите на групите умения при управление на мотоциклет.
- умения да преценява рискови ситуации, възможност за избягването им и вземане на адекватни решения.
- усъвършенстване наблюдателността, свойствата и качествата на вниманието, критическото мислене.
- умения за самоанализ и анализ.



## 2. Тематичен план

№	Теми на лекциите, упражненията и семинарните занятия	Хорариум, часове		
		Л	ПУ	СУ
1.	Потегляне и спиране.		1	
1.1.	Преценка на изградените умения за предприемане на необходимите предпазни мерки, оценка на обстановката при потегляне, като се съобразява с мъртви зони, огледала и насоченост на погледа и при превоз на пътник. Оценка на управление с ниска скорост при движение по траектория с последователни леви и десни завои и слалом.		1	
2.	Управление по права и крива линия, завиване в обратна посока, при изкачване и при спускане.		2	
2.1.	Оценяване сръчността при боравене с кормилото, координиране на действията за работа с различните органи за управление и контрол на движението по равен път, при изкачване и спускане. Рискови ситуации при неправилно дозиране на ускорението и излизане от маркирана траектория.		1	
2.2.	Оценка на уменията за избягване на “препятствие”, като се наблюдава безопасността на поведение при извършване на маневри на втора и трета предавка, едната със скорост най-малко 30 км/час и другата - най-малко 50 км/час.		1	
3.	Бързо увеличаване на скоростта, движение с определена скорост и внезапно спиране.		3	
3.1.	Оценяване уменията за боравене с лостовете и механизми за управление, избор на подходяща предавка при увеличаване, намаляване скоростта на движението и при спиране. Преценка на уменията за използване на двигателя на мотоциклета като спирачка и дозиране на спирането.		1	
3.2.	Оценяване рисковите фактори и поведение на водача при аварийно спиране на учебна площадка. Преценка на уменията за достигане на определена скорост, извършване на аварийно спиране при минимална скорост от 50 км/ч и трета предавка. Рискови ситуации и опасности при аварийно спиране с пътник на мотоциклета.		2	
4.	Преодоляване на завои.		2	
4.1.	Оценка адекватността на действията и поведението на водача според спецификата на центробежните сили в завоя, избора на скорост и траектория преди навлизане в него, при движение в кривата и при излизане от него.		1	
4.2.	Преценка на уменията за използване на спирачната уредба в завой и евентуални рискове от ПТП при неправилно използване.		1	
5.	Преминаване през кръстовище.		2	
5.1.	Оценка степента на изградени умения за движение в градски		2	

	условия. Оценка адекватността и безопасността на поведение при приближаване към кръстовището, заемане на съответната пътна лента на посока на движение и спиране на входа на кръстовище.			
5.2.	Оценка на уменията за правилно определяне момента за потегляне и преминаване през кръстовища. Сложни и рискови пътно-транспортни ситуации при провеждане на практическия изпит за правоспособност за управление на мотоциклет в градски условия. Икономично и екологично управление.		1	
	<b>ВСИЧКО</b>		<b>10 ч.</b>	

### 3. Технология на обучението

Преподавателят провежда предварителен, текущ и заключителен инструктаж.

Особено внимание се обръща на анализа на действията и поведението на обучавания за безопасността, като всички спорни ситуации се анализират и уточняват.

### 4. Проверка и оценка на знанията и уменията

Оценката е качествена и се поставя на базата на наблюдението на действията на обучавания по време на управлението.

Знанията и уменията на кандидатите се оценяват по двубална система за оценяване „да/не”. Правилните действия и реакции на обучавания се оценяват с „ДА”, а неправилните действия и реакции на обучавания се оценяват с „НЕ”. Когато нивото на усвоените знания и придобитите умения съответства на поставената цел и задачи - оценката е „ДА”. Когато нивото на придобитите знания и умения не е достигнато или действията на обучавания са опасни за другите участници в движението и при допускане на ПТП - оценката е „НЕ”.

### Литература

1. Закон за движението по пътищата.
2. Наредба № 39 за изискванията към водачите на моторни превозни средства от различните категории и подкатегории (обн. ДВ, бр. 17 от 2004 г.).
3. Учебна документация за обучение на обучение на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на моторно превозно средство, утвърдена от министъра на образованието, младежта и науката.
4. Наредба № 37 за условията и реда за обучение на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на моторно превозно средство и условията и реда за издаване на разрешение за тяхното обучение (обн. ДВ, бр. 82 от 2002 г.).
5. Наредба № 38 за условията и реда за провеждането на изпитите на кандидати за придобиване на правоспособност за управление на моторно превозно средство и реда за провеждане на проверочните изпити (обн. ДВ, бр. 42 от 2004 г.).
6. Инструкция № 3 от 17.10.2008 г. за организиране и провеждане на изпитите на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на моторно превозно средство (обн. ДВ, бр. 97 от 2008 г.).
7. Методика за провеждане на изпитите на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС, утвърдена от изпълнителния директор на Изпълнителна агенция „Автомобилна администрация”.
8. Директиви 91/439, 2000/56 и 2006/126 на Европейския съюз (ЕС) относно свидетелствата за управление.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО, МЛАДЕЖТА И НАУКАТА

**УЧЕБНА ДОКУМЕНТАЦИЯ**

ЗА ОБУЧЕНИЕ НА КАНДИДАТИ ЗА  
ПРИДОБИВАНЕ НА ПРАВОСПОСОБНОСТ ЗА ПРОВЕЖДАНЕ НА ПРАКТИЧЕСКИТЕ  
ИЗПИТИ НА КАНДИДАТИТЕ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ПРАВОСПОСОБНОСТ ЗА  
УПРАВЛЕНИЕ НА МПС ОТ ПОДКАТЕГОРИЯ **В1** И КАТЕГОРИИ **М, В, Ттб, Ттм И Ткт**

**У Ч Е Б Е Н П Л А Н**

ЗА ОБУЧЕНИЕ НА КАНДИДАТИ ЗА  
ПРИДОБИВАНЕ НА ПРАВОСПОСОБНОСТ ЗА ПРОВЕЖДАНЕ НА ПРАКТИЧЕСКИТЕ  
ИЗПИТИ НА КАНДИДАТИТЕ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ПРАВОСПОСОБНОСТ ЗА  
УПРАВЛЕНИЕ НА МПС ОТ ПОДКАТЕГОРИЯ **В1** И КАТЕГОРИИ **М, В, Ттб, Ттм и Ткт**

Форма на обучението:	<i>редовна</i>
Организационна форма:	<i>квалификационен курс</i>
Продължителност на обучението:	<i>не по-малко от 3 месеца</i>
Общ брой учебни часове:	<i>не по-малко от 300 учебни часове</i>
Професионална квалификация:	<i>провеждане на изпити на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС от подкатегория <b>В1</b> и категории <b>М, В, Ттб, Ттм и Ткт</b></i>

## 1. Съдържание на учебния план

1. Общият хорариум за обучението на кандидатите за придобиване на първоначална квалификация за провеждане на изпити на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС от подкатегория В1 и категории М, В, Ттб, Ттм и Ткт по чл. 150а от ЗДвП е 300 учебни часа, разпределени в 5 учебни дисциплини. Кандидатите преминават и практически стаж не по-малко от 80 астрономически часа.

### 1.1. Разпределение на учебните часове

№	Наименование на дисциплината	Хорариум	Форма на контрол
1.	Теория и експлоатация на МПС	80 уч. ч.	тест
2.	Нормативна уредба	80 уч. ч.	тест
3.	Теория и техники на изпитването	80 уч. ч.	тест и практически изпит
4.	Професионално-педагогическо общуване	40 уч. ч.	тест
5.	Умения за управление на МПС. Екологично и икономично управление на автомобила	20 уч. ч.	практически изпит
6.	Практически стаж	80 астр. ч.	-
	ВСИЧКО	300 уч. ч. 80 астр. ч.	

### 1.2. Организация на обучението:

- Формата на обучение е редовна.
- Общата продължителност на обучението е не по-малка от три месеца.
- Обучението завършва с държавен изпит. Лицата полагат теоретичен и практически изпит за компетентности за оценяване на представянето на кандидатите.

Държавните изпити се провеждат от държавна изпитна комисия, която се състои от председател и не по-малко от двама членове. Председателят на комисията е хабилизирано лице в областта на техническите науки. В комисията могат да бъдат включени и външни за висшето училище хабилизирани лица, както и изтъкнати специалисти от практиката.

Съставът на всяка изпитна комисия се определя със заповед на ректора на висшето училище или на ръководителя на структурното звено, провеждащо обучението.

- На лицата, успешно издържали изпитите, се издава свидетелство за професионална квалификация.

1.2.1. Допуска се обучение на лица по индивидуален учебен план, утвърден съгласно правилника на висшето училище. Хорариумът и продължителността на обучението са съобразно притежаваната от кандидата образователно-квалификационна степен.

1.2.2. Практическият стаж се провежда в областните отдели „Контролна дейност - ДАИ” на Главна дирекция „Контролна дейност - ДАИ”, на Изпълнителна агенция „Автомобилна администрация”. Продължителността на стажа е не по-малко от 10 работни дни. По време на стажа кандидатите участват в изпълнението на дейностите по организацията и провеждането на изпитите. Определен от началника на съответния областен отдел служител дава указания и контролира действията на кандидатите.

След приключването на стажа на кандидата се издава документ за преминал преддипломен стаж.

## 2. Обяснителни бележки

2.1. Обучението на кандидатите за придобиване на първоначална квалификация за провеждане на изпити за придобиване на правоспособност за управление на МПС може да започне с една от следните дисциплини:

- Теория и експлоатация на МПС
- Нормативна уредба
- Умения за управление на МПС; Екологично и икономично управление на автомобила

2.2. Обучението по дисциплината „Теория и практики на изпитването” започва след преподаване на учебното съдържание на дисциплините „Теория и експлоатация на МПС”, „Нормативна уредба” и „Умения за управление на МПС. Екологично и икономично управление на автомобила”.

2.3. Допускат се 20% отсъствия от предвидените за всяка дисциплина учебни часове за теоретично обучение. Не се допускат отсъствия от упражненията и управлението на МПС.

**УЧЕБНА ПРОГРАМА**

**по дисциплината “Теория и техники на изпитването”**

за обучение на кандидати за придобиване на първоначална квалификация за провеждане на практическите изпити на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС от подкатегория В1 и категории М, В, Тгб, Ттм и Ткт

Извадка от Учебния план:

№	Наименование на дисциплината	Хорариум	Форма на контрол
1.			
2.			
3.	Теория и техники на изпитването	80 уч. ч.	тест и практически изпит
4.			
5.			
6.			
	ВСИЧКО	300 уч. ч. 80 астр. ч.	

## 1. Анотация

Целта на дисциплината “Теория и техники на изпитването” е да даде на обучаваните теоретични знания и практически умения за измерване и оценяване на практическите умения за управление на МПС на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС.

Основните задачи са:

- изграждане на теоретична подготовка, осигуряваща компетентност на бъдещия изпитващ в областта на измерването и оценяването;
- формиране на практически умения за оценяване на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС;
- запознаване с най-често използваните методики за измерване и оценяване.

В резултат обучаваните трябва да придобият знания и умения:

- да наблюдават точно, да извършват мониторинг и да оценяват цялостното изпълнение на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС, по-специално: правилно и всестранно разпознаване на опасни ситуации; точно определяне причината и възможния ефект на такива ситуации; постигане на компетентност за разпознаване на грешки; еднакви критерии и последователност в оценяването на различните кандидати;
- да асимилират бързо информация и извличат ключова информация;
- изпреварващо да идентифицират потенциалните проблеми и да разработват стратегии за справянето с тях;
- да предоставят своевременна и конструктивна обратна връзка.

Входни връзки: Дисциплината използва знанията, получени от дисциплините „Теория и експлоатация на МПС”, „Умения за управление на МПС. Екологично и икономично управление на автомобила”, “Нормативна уредба”.

Изходни връзки: Дисциплината трябва да подготви обучаваните за практическия стаж.

## 2. Тематичен план

№	Теми на лекциите, упражненията и семинарните занятия	Хорариум, часове		
		Л	ПУ	СУ
1.	<b>Същност на оценката. Цели на оценката.</b>	2		
2.	<b>Основни изисквания към оценяването.</b>	6		
2.1.	Надеждност и валидност	2		
2.2.	Грешки на измерването. Обективност на оценката	2		
2.3.	Пътища за преодоляване на субективизма	2		
3.	<b>Стратегии на изпитване и оценяване.</b>	2		
3.1.	Нормативно и критериално оценяване	1		
3.2.	Глобално и профилирано оценяване	1		
4.	<b>Методи и форми на за изпитване и оценяване.</b>	6		
4.1.	Устно изпитване, писмено изпитване, тестово изпитване, изпитване чрез казуси	2		
4.2.	Практическо изпитване	2		
4.3.	Оценъчни бележки	2		
5.	<b>Оценка на личността на кандидата за придобиване на правоспособност за управление на МПС.</b>	4		
5.1.	Методики за оценка на основните характеристики на личността	2		
5.2.	Оценка за ценностно-мотивационната сфера на личността	1		
5.3.	Оценка на Аз-концепцията. Оценка на агресивността	1		



<b>6.</b>	<b>Документация, използвана при организиране и провеждане на практическия изпит.</b>			<b>3</b>
6.1.	Умения за работа с протоколите за изпит			1
6.2.	Проверка на документите на кандидатите			1
6.3.	Умения за проверка на личните данни на кандидата			1
<b>7.</b>	<b>Използване на технически средства за видеонаблюдение при практическите изпити.</b>			<b>3</b>
7.1.	Инсталиране и включване техническото устройство			1
7.2.	Наблюдение по време на практическия изпит			1
7.3.	Отчитане и преглед на записите			1
<b>8.</b>	<b>Умения за определяне на маршрутите за провеждане на изпита.</b>		<b>2</b>	<b>3</b>
8.1.	Съдържание на практическия изпит			1
8.2.	Задължителни проверки на уменията на кандидата			1
8.3.	Определяне на допълнение към маршрута за проверка на конкретни умения и поставяне на оценка			1
8.4.	Умения за даване на указания по време на изпита		2	
<b>9.</b>	<b>Работа с контролните карти за резултатите от практическите изпити.</b>			<b>3</b>
9.1.	Съдържание			1
9.2.	Отбелязване на грешните действия на изпитваните			1
9.3.	Резултати и анализ на оценката			1
<b>10.</b>	<b>Диагностиране и типизиране на грешки.</b>		<b>18</b>	<b>3</b>
10.1.	Оценяване на знанията на курсиста за техническа проверка на превозното средство. Задаване на въпроси и задачи на курсистите		6	1
10.2.	Оценяване на уменията за маневриране с превозното средство		6	1
10.3.	Основни грешки, второстепенни грешки, грешки, водещи до прекратяване на изпита		6	1
<b>11.</b>	<b>Оценяване на поведението на изпитвания относно способността му да управлява безопасно.</b>		<b>16</b>	<b>3</b>
11.1.	Компетентност за наблюдение на действията на изпитвания		3	1
11.2.	Компетентност за правилна оценка на действията на изпитвания		3	1
11.3.	Компетентност за разпознаване на грешки		3	
11.4.	Компетентност за разпознаване на опасни ситуации и оценяване на евентуалните последици от тях		3	
11.5.	Оценяване цялостното изпълнение на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС		2	
11.6.	Прилагане на еднакви критерии при оценяването на различните кандидати		2	1
<b>12.</b>	<b>Компетентност за бърза обработка на информацията, анализ и адекватни решения.</b>		<b>2</b>	
12.1.	Изпреварващо идентифициране на потенциалните проблеми и стратегии за справянето с тях		1	

12.2.	Необходимост от намеса в управлението на кандидата		1	
<b>13.</b>	<b>Предоставяне своевременно и конструктивна обратна връзка с курсиста.</b>		<b>2</b>	
13.1.	Умения за преодоляване на бариерите при общуването		0.5	
13.2.	Гъвкав, педагогически стил на общуване с изпитваните		0.5	
13.3.	Умения за анализ на практическия изпит и обосновка на поставената оценка		1	
<b>14.</b>	<b>Специфика за провеждане на практическия изпит за лица с ограничени двигателни възможности</b>			<b>2</b>
14.1.	Проверка на документацията			0.5
14.2.	Проверка на превозното средство			1
14.3.	Комуникация с изпитваните и препоръки			0.5
Общо:		20	40	20

### 3. Технология на обучението

Лекциите по дисциплината се провеждат по традиционна схема. Излага се теоретичното съдържание на темите, използвайки примери от практиката. Използват се компютърна презентация, плакати, диапозитиви, видеофилми. Вниманието на аудиторията се поддържа чрез дискуссионни въпроси.

Семинарните упражнения се провежда на групи с максимален брой обучавани, определен от висшето училище. По време на упражненията кандидатите обсъждат и решават конкретни казуси от практиката по отношение на изучавания материал.

Практическите упражнения се провеждат във висшето училище и/или базови учебни центрове за обучение на кандидати за придобиване на правоспособност за управление на МПС (определени от ВУ по критерии, осигуряващи високо качество на обучението).

Практическите упражнения се провеждат в реални практически ситуации след усвояване на теоретичния материал от съответната тема.

Практическите упражнения се планират, организират и реализират от преподавател със съдействието на преподавател от съответния базов учебен център. Всяка тема от практическите упражнения започва с въвеждащ инструктаж и подготовка и завършва с обсъждане на постиженията на обучавания.

Всяко проведено практическо упражнение се описва в специален дневник, където задължително се записват името на обучавания в базовия учебен център, датата и часът на провеждане на практическото упражнение.

### 4. Проверка и оценка на знанията и уменията

Знанията и уменията на кандидатите се оценяват по шестобална система, която включва: отличен (6,00), много добър (5,00), добър (4,00), среден (3,00) и слаб (2,00).

За успешно положен се смята изпитът, оценен най-малко със среден (3,00).

След преминаване на задължителното обучение кандидатите полагат писмен теоретичен изпит чрез решаване на тест от 60 въпроса. Времето за решаване на теста е 40 минути.

Оценката от теста се формира по следния начин:

2	3	4	5	6
до 40 точки	41 – 45 т.	46 – 50 т.	51 – 55 т.	56 – 60 т.

Теоретичният изпит се счита за успешно положен, когато изпитваният е получил не по-малко от 41 точки.

При практическия изпит кандидатът се поставя в условия, идентични с „реален изпит“ за придобиване на правоспособност за управление на МПС. По време на изпита трябва да бъдат проверени уменията на изпитваните да наблюдават действията, да извършват мониторинг и да оценяват цялостното изпълнение на кандидатите за

придобиване на правоспособност за управление на МПС и да предоставят своевременна и конструктивна обратна връзка с кандидатите.

Знанията и уменията на кандидатите се оценяват по двубална система за оценяване “да/не”.

Правилните действия и реакции на обучавания се оценяват с “ДА”, а неправилните действия и реакции на обучавания се оценяват с “НЕ”. Когато нивото на усвоените знания и придобитите умения съответства на поставената цел и задачи - оценката е “ДА”. Когато нивото на придобитите знания и умения не е достигнато или действията на обучавания са опасни за другите участници в движението, оценката е отрицателна.

## **5. Литература**

1. Андреев М. Оценяването в училище. Доцимология. С., Университетско издателство “Св. Климент Охридски”, 1995.
2. Белоев, Х., В. Пенчева. Партньорство между висшите училища и бизнеса. Сборник доклади. Втора национална научна конференция с международно участие “Качество на висшето образование в България-проблеми и перспективи”. Русе, 3-4 декември 2009.
3. Методика за провеждане на изпитите за придобиване на правоспособност за управление на МПС, утвърдена със Заповед № РД-08-2/1/03.07.2008 г. от изпълнителния директор на Изпълнителна агенция “Автомобилна администрация”.
4. Инструкция за организирането и провеждането на изпитите на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС (обн. ДВ, бр. 97 от 2008 г.).
5. Наредба № 38 за условията и реда за провеждането на изпитите на кандидати за придобиване на правоспособност за управление на моторно превозно средство и реда за провеждане на проверочните изпити (обн. ДВ, бр. 42 от 2004 г.).
6. Закон за движението по пътищата.
7. Директива 2006/126/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 20.12.2006 относно свидетелства за управление на МПС.

**У Ч Е Б Н А П Р О Г Р А М А**

**по дисциплината “Нормативна уредба относно обучението и изпитите на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС”**

за обучение на кандидати за придобиване на правоспособност за провеждане на практическите изпити на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС от подкатегория В1 и категории М, В, Тгб, Ттм и Ткт

Извадка от Учебния план:

№	Наименование на дисциплината	Хорариум	Форма на контрол
1.			
2.	Нормативна уредба	80 уч. ч.	тест
3.			
4.			
5.			
6.			
	ВСИЧКО	300 уч. ч. 80 астр. ч.	

## 1. Анотация

Целта на дисциплината е обучаваните да придобият знания за организирането, провеждането, съдържанието, оценяването и отчитането на изпитите на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС и да се запознаят с методите за оценка на знанията и уменията на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС. Обучаваните трябва да придобият знания относно безопасното управление на превозните средства и за разпознаване на опасните ситуации в движението.

В упражненията се решават определени проблеми, свързани с организацията и провеждането на изпитите, използват се игрови методи и създаване на база от данни, за да се изучи по-добре механизмът на работа с документите за организиране и провеждане на изпитите. Използването на възможностите на компютърните технологии позволява на кандидатите да обработват голяма по обем информация.

Изходни връзки: Дисциплината ще подготви обучаваните за обучение по „Теория и техника на оценяването на кандидатите”, „Умения за безопасно управление на МПС” и „Екологично и икономично управление на автомобила ”.

## 2. Тематичен план

№	Теми на лекциите, упражненията и семинарните занятия	Хорариум, часове		
		Л	ПУ	СУ
1	2	3	4	5
1.	Обучение на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС	15		
1.1.	изисквания към кандидатите за придобиване на правоспособност	1		
1.2.	разрешения за обучение; изисквания към материалната база	2		
1.3.	изисквания към преподавателите; изисквания към ръководителя на учебната дейност	2		
1.4.	съдържание на обучението	3		
1.5.	организационно-методически изисквания към обучението	3		
1.6.	задължителна документация, използвана при обучението	3		
1.7.	текущ контрол, междинен изпит и вътрешни изпити	1		
2.	Организиране и провеждане на изпитите на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС	15	5	5
2.1.	организация на изпитите	2	3	3
2.2.	условия за провеждане на изпитите	2		
2.3.	ред за провеждане на изпитите	1		
2.4.	изпитна документация	2		
2.5.	изисквания към лицата, които провеждат изпитите	1		
2.6.	съдържание на изпитите	3		
2.7.	оценяване на изпитите	4	2	2
3.	Безопасност на движението по пътищата	25	5	
3.1.	видовете превозни средства, различните участници в движението и пътища, по които те се движат	4		
3.2.	средствата, използвани за сигнализиране и регулиране на движението по пътищата	4		
3.3.	правилата за движение по пътищата	4		
3.4.	факторите, които оказват влияние върху поведението на водачите; поведение за безопасно управление	2		
3.5.	задълженията и отговорностите на водачите на превозните средства	4		
3.6.	правилата за поведение на водача при пътнотранспортно произшествие	4		

3.7.	оценка на риска; защитното управление на превозното средство	3	5	
4.	Методи за оценяване на знанията и уменията на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС	10		
4.1.	целепологане; дефиниране на целите на изпита	4		
4.2.	системи за оценяване; точкови скали за оценяване	4		
4.3.	мултимедийни системи; компютърни системи за оценяване	2		
		65	10	5
Общо:		80		

### 3. Технология на обучението

Лекциите по дисциплината се провеждат по традиционна схема. Излага се теоретичното съдържание на темите, като се използват примери от практиката. Използват се компютърна презентация, плакати, диапозитиви, видеофилми. Вниманието на аудиторията се поддържа чрез дискуссионни въпроси.

Практическите упражнения включват набиране на информация и решаване на конкретни казуси от практиката по отношение на изучавания материал. Използват се обзаведена компютърна зала и съвременни компютърни технологии.

Семинарните упражнения включват разработване на доклади за решаване на определени казуси при организацията на изпитите.

### 4. Проверка и оценка на знанията и уменията

Знанията и уменията на кандидатите се оценяват по шестобална система, която включва: отличен (6,00), много добър (5,00), добър (4,00), среден (3,00) и слаб (2,00).

За успешно положен се смята изпитът, оценен най-малко със среден (3,00).

След преминаване на задължителното обучение кандидатите полагат писмен теоретичен изпит чрез решаване на тест от 60 въпроса. Времето за решаване на теста е 40 минути.

Оценката от теста се формира по следния начин:

2	3	4	5	6
до 40 точки	41 – 45 т.	46 – 50 т.	51 – 55 т.	56 – 60 т.

Теоретичният изпит се счита за успешно положен, когато изпитваният е получил не по-малко от 41 точки.

### 5. Литература

1. Закон за движението по пътищата.
2. Наредба № 39 за изискванията към водачите на моторни превозни средства от различните категории и подкатегории (обн. ДВ, бр. 17 от 2004 г.).
3. Учебна документация за обучение на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на моторно превозно средство, утвърдена от министъра на образованието, младежта и науката.
4. Наредба № 37 за условията и реда за обучение на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на моторно превозно средство и условията и реда за издаване на разрешение за тяхното обучение (обн. ДВ, бр. 82 от 2002 г.).
5. Наредба № 38 за условията и реда за провеждането на изпитите на кандидати за придобиване на правоспособност за управление на моторно превозно средство и реда за провеждане на проверочните изпити (обн. ДВ, бр. 42 от 2004 г.).
6. Инструкция № 3 от 17.10.2008 г. за организиране и провеждане на изпитите на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на моторно превозно средство (обн. ДВ, бр. 97 от 2008 г.).
7. Методика за провеждане на изпитите на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС, утвърдена от изпълнителния директор на Изпълнителна агенция “Автомобилна администрация”.

8. Директиви 91/439, 2000/56 и 2006/126 на Европейския съюз (ЕС) относно свидетелствата за управление.
9. Наредба № 2 за сигнализация на пътищата с пътна маркировка (обн. ДВ, бр. 13 от 2001 г.).
10. Наредба № 16 за временната организация на движението при извършване на строителство и ремонт по пътищата и улиците (обн. ДВ, бр. 72 от 2001 г.).
11. Наредба № 17 за регулиране на движението по пътищата със светлинни сигнали (обн. ДВ, бр. 72 от 2001 г.).
12. Наредба № 18 за сигнализация на пътищата с пътни знаци (обн. ДВ, бр. 73 от 2001 г.).

**УЧЕБНА ПРОГРАМА**

**по дисциплината “Професионално-педагогическо общуване”**

за обучение на кандидати за придобиване на правоспособност за провеждане на практическите изпити на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС от подкатегория В1 и категории М, В, Тгб, Ттм и Ткт

Извадка от Учебния план:

№	Наименование на дисциплината	Хорариум	Форма на контрол
1.			
2.			
3.			
4.	Професионално-педагогическо общуване	40 ч.	тест
5.			
6.			
	ВСИЧКО	40 ч.	



## 1. Анотация

Целта на учебната дисциплина „Професионално-педагогическо общуване” е да осигури познания в областта на човешкото общуване, да разкрие възможностите и своеобразието на педагогическото общуване чрез разглеждане на различни теории, сравнителни анализи, семинарни разработки, практически задачи и тренинги.

Особено място от учебното съдържание заемат въпросите на деловото и междуличностното общуване по време на изпитите на кандидатите за придобиване на правоспособност и председателите на изпитните комисии на практическите изпити за придобиване на правоспособност за управление на МПС.

Разкриват се компонентите и особеностите на процеса на междуличностното и педагогическото общуване, различните форми и средства за позитивно взаимодействие между партньорите в комуникацията. На основата на съвременни изследвания в психологията се обясняват някои феномени в комуникацията между хората – прояви на субективност, типове бариери в общуването, влияние на индивидуалните различия и др.

Чрез практически упражнения, казуси и игрови ситуации се стимулира овладяването на умения и конкретни техники за диалогично общуване, ефективно излъчване на информация и за изграждане на отношения на доверие и позитивно възприемане в процеса на общуване. Специално място е отделено и на влиянието на езика на тялото и ролята на невербалната комуникация за постигане на по-добро общуване, както в неформалните отношения, така и в ситуации на делово общуване. Акцентира се на рефлексията върху собствения опит, модифицирането на поведението и усвояването на ефективни модели за убеждаваща и неагресивна комуникация.

Основните задачи, които ще бъдат постигнати, са:

- разкриване и сравнителен анализ на особеностите на процеса на междуличностното и професионално-педагогическото общуване;
- разкриване на механизмите за въздействие в процеса на педагогическото общуване;
- запознаване с вербални и невербални средства на общуването и специфика на приложението им в педагогически контекст при обучението, изпитването и оценяването;
- изучаване на комуникативни качества и умения и тяхното формиране, обезпечаващи ефективно професионално-педагогическо общуване;
- изграждане на умения за общуване и промяна в поведението чрез включване в практическа дейност и рефлексия върху собствения опит при изпитване и оценяване.

В резултат от обучението по дисциплината обучаващите се за провеждане на практически изпити на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС трябва да придобият и изградят:

- знания и умения за ефективно и открито общуване;
- знания за същността, характеристиките и умения за продуктивното общуване с различни комуникативни партньори в педагогическа среда и по време на изпит;
- умения за преодоляване на бариерите при общуване;
- индивидуален, гъвкав, педагогическия стил на общуване с различни партньори.

## 2. Тематичен план

№	Теми на лекциите, упражненията и семинарните занятия	Хорариум, часове		
		Л	ПУ	СУ
1	2	3	4	5
1.	Общуването като социално явление.	2		1
1.1.	Основни понятия, дефиниция и подходи при изучаване на общуването.	1		
1.2.	Връзка между социални умения и общуване.	1		
2.	Същност и особености на междуличностното общуване.	2		1
2.1.	Човешките потребности и общуването; компоненти на общуването.	1		
2.2.	Особености на възприемането на участниците в общуването;	1		

	проява на субективност в педагогическото общуване.			
3.	Видове общуване. Педагогическото общуване.	3		2
3.1.	Видове в зависимост от нивото, целта, съдържанието и средствата за общуването.			
3.2.	Функции на общуването при обучението, изпитването и оценяването.			
3.3.	Същност, определение и характеристики на педагогическото общуване. Проява в обучението при изпитването и оценяването.	1		
4.	Вербална комуникация.	2		3
4.1.	Монологични и диалогични форми на общуване.	0,5		0,5
4.2.	Умения за водене на разговор. Функции и видове въпроси.	0,5		0,5
4.3.	Механизми за ефективно въздействие в процеса на педагогическото общуване. Психично въздействие.	0,5		1
4.4.	Психично заразяване. Подражание. Внушение. Убеждаване.	0,5		1
5.	Прояви на емпатия и емоционалност.	1		1
5.1.	Изразяване на чувства и преживявания от позицията на собственото „Аз“.	0,5		0,5
5.2.	Реакции към изказванията на курсиста и члена на комисията. Непрекъсната обратна връзка от и към другите участници в процеса.	0,5		0,5
6.	Невербална комуникация. Ролята на лицевата експресия.	2		3
6.1.	Основни невербални модалности; особености на невербалните средства в поведението на изпитващия.	1		1
6.2.	Мимиките като израз на настроението и емоционалното състояние на изпитващия; ролята на погледа и усмивката за положителни взаимодействия по време на изпита.	1		2
7.	Ролята на жестовете и позите на изпитващия. Проксемика при общуването.	3		3
7.1.	Видове жестове, характеристика и значение.	1		1
7.2.	Видове пози, характеристика и значение.	1		1
7.3.	Използване на пространството при общуване - аспекти. Видове пространство на изпитващия.	1		1
8.	Стилове на професионално-педагогическото общуването.	1		1
8.1.	Стилове на професионално-педагогическото общуване. Видове стилове на общуване.			
8.2.	Ролята на стиловете за ефективността на педагогическото общуване.			
9.	Умения за оценка на ситуацията и потребностите на курсиста.	2		2
9.1.	Източници за извършване на оценка. Умения за изясняване на ситуацията.			
9.2.	Умения за реакция. Умения за разрешаване на конфликти. Разпознаване на типовете конфликтни личности.			
10.	Комуникативни качества и умения за ефективно професионално-педагогическо общуване.	2		2
10.1.	Комуникативна компетентност на изпитващия. Наблюдение и наблюдателност.	1		1
10.2.	Умение за слушане. Умение за водене на разговор. Умения за преодоляване на конфликти.	1		1
		<b>20</b>		<b>20</b>
	<b>ВСИЧКО</b>	<b>40 ч.</b>		

### 3. Технология на обучението

Лекциите се провеждат в различни варианти в класически вид, чрез мултимедийни презентации, видео, елементи на електронно обучение. Осъществява се връзка между научните теории и подходи и примери от практиката на провеждащите практическите изпити за правоспособност на водачи на МПС.

Семинарните упражнения се провеждат под формата на беседа, групово дискусия, решаване на педагогически казуси и задачи. Предвиден е социално-педагогически тренинг. В началото и края се провеждат тестове за оценяване комуникативните умения на обучаемите.

### 4. Проверка и оценка на знанията и уменията

Знанията и уменията на кандидатите се оценяват по шестобална система, която включва: отличен (6,00), много добър (5,00), добър (4,00), среден (3,00) и слаб (2,00).

За успешно положен се смята изпитът, оценен най-малко със среден (3,00).

След преминаване на задължителното обучение кандидатите полагат писмен теоретичен изпит чрез решаване на тест от 30 въпроса. Времето за решаване на теста е 60 минути.

Оценката от теста се формира по следния начин:

2	3	4	5	6
до 40 точки	41 – 45 т.	46 – 50 т.	51 – 55 т.	56 – 60 т.

Теоретичният изпит се счита за успешно положен, когато изпитваният е получил не по-малко от 41 точки.

### 5. Литература

#### Основна

1. Илиев, Владимир, М. Бакърджиева. Комуникативна култура. Лега Артис, 2006.
2. Павлов, Д., Янка Тоцева. Педагогическа реторика. София, 2000.
3. Алън Пийз, Алън Гарнър. Най-новата книга за езика на тялото. Сиела, 2009.
4. Алън Пийз, Алън Гарнър. Езикът на тялото. Скритият смисъл на думите. Сиела, 2000.
5. Розенберг, Маршал. Общуване без агресия (Наръчник по ненасилствена комуникация). София, 2007.
6. Стаматов, Р. Психология на общуването. Пловдив, 2005.

#### Допълнителна

7. Аргайл, М., М. Хендерсън. Анатолия на човешките отношения. С., 1994.
8. Арънсън, Е. Човекът като социално животно. София, 1996.
9. Джонев, С. Социална психология. Том 2. София, 1996.
10. Маслоу, А. Новые рубежи человеческой природы. Москва, 1999.

**УЧЕБНА ПРОГРАМА**

**по дисциплината „Теория и експлоатация на МПС”**

за обучение на кандидати за придобиване на правоспособност за провеждане на практическите изпити на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС от подкатегория В1 и категории М, В, Тгб, Ттм и Ткт

Извадка от Учебния план:

№	Наименование на дисциплината	Хорариум	Форма на контрол
1.	Теория и експлоатация на ППС	80 уч. ч.	тест
2.			
3.			
4.			
5.			
	ВСИЧКО	300 уч. ч. 80 астр. ч.	

## 1. Анотация

Целта на дисциплината е обучаваните да придобият знания относно теорията и конструкцията на пътните превозни средства от посочените категории. Изучават се теоретичните и действителните цикли и процеси в ДВГ, както и тяхната конструкция със съответните особености. Разглеждат се и въпросите от теорията на автомобила и трактора, техните динамични, експлоатационни, спирачни, икономични и екологични показатели. Изучават се въпроси от управляемостта и устойчивостта на ППС, тяхната конструкция и особености, както и допълнителните системи и устройства за осигуряване на активната и пасивната безопасност.

В практическите и семинарните упражнения се решават определени проблеми, свързани с термодинамичните особености на двигателя, неговите характеристики, видовете смесообразуване, екологичните и токсичните показатели. По време на обучението се решават определени задачи от спирачната динамика на автомобила, неговата горивна икономичност и управляемост. Използването на възможностите на компютърните технологии позволява на обучаващите да обработват голяма по обем информация. Изходни връзки: Дисциплината ще подготви обучаваните за обучение по дисциплините „Теория и техники на оценяването” и „Умение за управление”.

## 2. Тематичен план

№	Теми на лекциите, упражненията и семинарните занятия	Хорариум, часове		
		Л	ПУ	СУ
1.	Термодинамични цикли на двигателите с вътрешно горене.	3		1
	Общи сведения. Обобщен термодинамичен цикъл. Термодинамични цикли на двигателите с атмосферно пълнене. Термодинамични цикли на двигателите със свръхпълнене. Сравняване на термодинамичните цикли.			
2.	Действителни цикли и процеси в двигателите с вътрешно горене.	2		1
	Общи сведения. Действителни цикли на четиритактови ДВГ. Действителни цикли на двутактови ДВГ. Сравняване на двутактовите и четиритактовите ДВГ.			
3.	Индикаторни и ефективни показатели на двигателите с вътрешно горене.	3		1
	Индикаторни показатели на работния цикъл. Средно индикаторно налягане. Индикаторна мощност. Индикаторно к.п.д. Индикаторен специфичен разход на гориво. Фактори, от които зависят индикаторните показатели на двигателите. Ефективни показатели на двигателя.			
4.	Характеристики на двигателите с вътрешно горене.	2	1	1
	Общи сведения. Честотни, товарни, регулировачни, регулаторни. Други характеристики на ДВГ.			
5.	Смесообразуване при двигателите с вътрешно горене.	4	1	1
	Смесообразуване при двигателите с принудително възпламеняване на работната смес от външен източник. Карбурация. Карбуратор с електронно управление. Впръскване на бензин. Смесообразуване при двигателите със самовъзпламеняване. Общи сведения. Смесообразуване в дизеловите двигатели с непосредствено впръскване. Сравняване на различни начини на смесообразуване. Горивна апаратура при дизеловите двигатели с вътрешно горене.			
6.	Свръхпълнене на двигателите с вътрешно горене.	2	1	1
	Общи сведения. Видове свръхпълнене. Схеми на			

	свърхпълнене. Елементи.			
7.	Екологични проблеми на двигателите с вътрешно горене.	2	1	1
	Образуване на токсични вещества и сажди в двигателите. Фактори, влияещи на токсичността и димността на отработилите газове. Методи за намаляване на токсичността и димността на отработилите газове.			
8.	Конструкция на двигателите с вътрешно горене.	3	2	1
	Корпусни детайли. Коляномотовилков механизъм. Газоразпределителен механизъм. Мазилна уредба. Охладителна уредба.			
9.	Мощност, подвеждана към движещите колела на автомобила.	1		1
	Влияние на ДВГ върху теглителната динамика на автомобила. Загуби на мощност в трансмисията. Мощност и въртящ момент върху движещите колела.			
10.	Взаимодействия на ходовия механизъм с пътя.	2		1
	Видове пътища. Физико-механични свойства на пневматичната гума. Радиус и режими на търкаляне на ходовите колела. Търкаляне на пневматичното колело - загуби на мощност, съпротивление при търкалянето, движеща сила на колелото, сила на сцепление, буксуване, плъзгане.			
11.	Сили, действащи върху автомобила при праволинейното му движение.	3	1	
	Движеща сила и съпротивителни сили при праволинейното движение. Нормални реакции от пътя върху ходовите колела на автомобила. Уравнение на праволинейното движение.			
12.	Проверочно динамично пресмятане на автомобила.	1		1
	Силов баланс, мощностен баланс, динамична характеристика. Динамично преодоляване на наклони. Определяне на средната скорост на движение с помощта на динамичната характеристика. Ускоряване - ускорение, време и път за ускоряване.			
13.	Спиране на автомобила.	2	1	1
	Спирачна сила и уравнение на движението на автомобила при спиране. Показатели, характеризиращи спирачната ефективност. Разпределение на спирачната сила между колелата на автомобила. Спиране с двигателя.			
14.	Горивна икономичност на автомобила.	2		1
	Уравнение за пътния разход на гориво на автомобила. Характеристика на горивната икономичност на автомобила. Влияние на основните конструктивни и експлоатационни показатели върху горивната икономичност.			
15.	Управляемост на автомобила.	3		1
	Кинематика и динамика на завоя. Странично увеличаване на гумите и влиянието му върху кинематиката на завоя. Склонност към завиване. Стабилизация на управляемите колела.			
16.	Устойчивост на автомобила.	2		
	Статична надлъжна и напречна устойчивост. Напречна			

	устойчивост при движение по неравен терен. Напречна устойчивост при движение в завой.			
17.	Съединител.	1	1	
	Предназначение, изисквания и класификация на съединителите. Механични триещи съединители. Задвижване. Хидравлични съединители. Електромагнитни съединители.			
18.	Предавателна кутия.	2		1
	Предназначение, изисквания и класификация. Механична стъпална предавателна кутия. Разпределителна кутия. Безстепенни предавателни кутии.			
19.	Карданна предавка.	1		
	Предназначение, изисквания и класификация. Асинхронни карданни шарнири. Синхронни карданни шарнири. Карданен вал.			
20.	Главно предаване.	1		
	Предназначение, изисквания и класификация. Единични главни предавания. Двойни главни предавания.			
21.	Диференциал и полувалове.	2		
	Предназначение, изисквания и класификация. Зъбни диференциали. Коефициент на блокиране. Полувалове.			
22.	Кормилна уредба.	2	1	1
	Предназначение, изисквания и класификация. Основни характеристики. Кормилни механизми. Кормилни задвижвания. Усилватели.			
23	Спирачна уредба.	4	2	2
	Предназначение, изисквания и класификация. Спирачни механизми. Критерии за оценка. Спирачни задвижвания. Усилватели. Регулиращи и антиблокиращи устройства. Спирачни забавители. Системи за активна безопасност.			
		50	12	18
Общо:		80 уч. часа		

### 3. Технология на обучението

Лекциите по дисциплината се провеждат по традиционна схема. Излага се теоретичното съдържание на темите, използвайки примери от практиката. Използват се компютърна презентация, плакати, диапозитиви, видеофилми. Вниманието на аудиторията се поддържа чрез дискуссионни въпроси.

Практическите упражнения включват конкретна работа върху действителни обекти – определяне на параметри, конструкция и разположение, обслужване, регулировки. Използва се обзаведена зала и съвременни компютърни технологии.

Семинарните упражнения включват пресмятане на определени показатели на реални МПС.

### 4. Проверка и оценка на знанията и уменията

Знанията и уменията на кандидатите се оценяват по шестобална система, която включва: отличен (6,00), много добър (5,00), добър (4,00), среден (3,00) и слаб (2,00).

За успешно положен се смята изпитът, оценен най-малко със среден (3,00).

След преминаване на задължителното обучение кандидатите полагат писмен теоретичен изпит чрез решаване на тест от 60 въпроса. Времето за решаване на теста е 40 минути.

Оценката от теста се формира по следния начин:

2	3	4	5	6
до 40 точки	41 – 45 т.	46 – 50 т.	51 – 55 т.	56 – 60 т.

Теоретичният изпит се счита за успешно положен, когато изпитваният е получил не по-малко от 41 точки.

### 5. Литература:

1. Маслинков, С. С., Стефанов Ц. Л. и др. Теория на ДВГ. Техника, София, 1993.
2. Лилов, Ц. и др. Автотракторни двигатели. С., Земиздат, 1985.
3. Бояджиев, К. и др. Конструкция, проектиране и изчисляване на ДВГ С., Техника, 1984.
4. Бояджиев, К. и др. Автотракторни двигатели. С., Техника, 1990.
5. Вълев, Н. М. Теория и изчисление на трактора и автомобила. С., Земиздат, 1972.
6. Найденов, Л. К., Нейков С.А., Генев Г. Д. Автомобили. С., Техника, 1990.
7. Любенов, С. Трактори и автомобили. София, Земиздат, 2001.
8. Петков, Б. П. Теория на автомобила, трактора и кара. София, Техника, 1972.
9. Морчев, Е. Конструкция, проектиране и изчисляване на автомобила. С., Техника, 1983.
10. Илиев, П. Б. Автомобилни спирачни уредби. С., Техника, 1986.
11. Йорданов, Й. Теория на автомобила и мотоциклета. С., 1990.
12. Димитров, Й.. Теория на автомобила, трактора и кара. Техника, София. 1991.
13. Семов, Д., Н. Иванов, Д. Лозанов. Автомобили, трактори и кари. Техника, София. 1992.



**УЧЕБНА ПРОГРАМА**

**за практически стаж**

**за обучение на кандидати за придобиване на правоспособност за провеждане на  
практическите изпити на кандидатите за придобиване на правоспособност за  
управление на МПС от подкатегория В1 и категории М, В, Ттб, Ттм и Ткт**

Извадка от Учебния план:

№	Наименование на дисциплината	Хорариум	Форма на контрол
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			
6.	Практически стаж	80 астр. ч.	-
	ВСИЧКО	300 уч. ч. 80 астр. ч.	

## 1. Анотация

Целта на практическия стаж е обучаваните да придобият практически знания за организирането, провеждането, съдържанието, оценяването и отчитането на изпитите на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС и да приложат на практика методите за оценка на знанията и уменията на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС.

По време на стажа кандидатите участват в организацията и провеждането на изпитите съвместно със служителите на Изпълнителна агенция „Автомобилна администрация”. Кандидатите присъстват на реални практически изпити за придобиване на правоспособност, като по време на управлението попълват контролни карти. След поставяне на оценката на всеки кандидат се прави сравнение на вписванията в контролните карти от председателя на изпитната комисия и от стажанта и се анализира представянето на кандидата.

По време на практическия стаж кандидатът се научава да решава проблеми, свързани с организацията и провеждането на изпитите. Използването на възможностите на компютърните технологии позволява на кандидатите да обработват голяма по обем информация.

Входни връзки: Дисциплината използва наученото от дисциплините „Нормативна уредба”, „Теория и техника на оценяването на кандидатите”, „Професионално-педагогическо общуване” и „Умения за безопасно управление на МПС. Екологично и икономично управление на автомобила”.

## 2. Тематичен план

№	Теми на упражненията	Хорариум, часове		
		Л	ПУ	СУ
1.	Приемане на документи на кандидатите за придобиване на правоспособност		4	
2.	Вписване в графика за провеждане на изпитите		4	
3.	Изготвяне на протоколи за изпитите		4	
4.	Комплектоване на папките с документацията за групите за теоретични и практически изпити		4	
5.	Провеждане на теоретичен изпит		20	
5.1.	Отчитане на документите от изпитите			
5.2.	Вписване на резултатите в информационната система за провеждане на изпитите			
6.	Провеждане на практически изпит		40	
6.1.	Отчитане на документите от изпитите			
6.2.	Вписване на резултатите в информационната система за провеждане на изпитите			
Общо:			80	

## 3. Технология на обучението

За провеждане на практическия стаж за всеки от обучаваните се определя наставник, който въвежда обучавания в дейността по организиране и провеждане на изпитите на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС.

Обучаваният попълва дневник за изпълнение на задачите от учебния план по часове.

Изпълнението на всяка задача се следи от наставника, който заверява това изпълнение в дневника на обучавания. При приключване на практическия стаж дневникът се заверява от ръководителя на съответното звено, който вписва резултатите от работата и познанията на обучавания в дневника.

**УЧЕБНА ПРОГРАМА**

**по дисциплината “Умения за управление на МПС. Екологично и икономично управление на автомобила”**

за обучение на кандидати за придобиване на правоспособност за провеждане на практическите изпити на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС от подкатегория В1 и категории М, В, Ттб, Ттм и Ткт

Извадка от Учебния план:

№	Наименование на дисциплината	Хорариум	Форма на контрол
1.			
2.			
3.			
4.			
5.	Умения за управление на МПС. Екологично и икономично управление на автомобила.	20	практически изпит
	ВСИЧКО	20 ч.	

## 1. Анотация

Целта на обучението по учебната дисциплина “Умения за управление на МПС. Екологично и икономично управление на автомобила” е да развива и усъвършенства уменията за безопасно и икономично управление.

Обучението по “Умения за управление на МПС. Екологично и икономично управление на автомобила” е важна част от цялостната подготовка на председатели на изпитни комисии за практическия изпит за правоспособност за управление на МПС. Чрез подготовката ще бъдат реализирани следните основни задачи:

- усъвършенстване уменията и навиците за подготовка на автомобила за безопасно управление;
- постигне по-високо ниво за работа с органите за управление и маневриране с автомобила;
- развитие на висококомандни умения за безопасно управление на автомобила при различните пътни условия;
- усъвършенстване на уменията за икономично и екологично управление на МПС.

Обучението се провежда индивидуално. По време на практическото занятие се осъществяват междупредметни връзки с теория и експлоатация на МПС, нормативна уредба за безопасност на движението и входящо ниво на уменията за безопасно шофиране.

Съобразно показаното входно равнище на обучавания се поставят индивидуални задачи за развитие и формиране на умения, навици и поведение за безопасно управление на МПС, за съобразяване със сложни пътно-транспортни ситуации и свързване на управлението с жизнените цели и интереси.

Обучението се провежда на съвременни автомобили, отговарящи на изискванията на Наредба № 37 за условията и реда за обучение на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на моторно превозно средство и условията и реда за издаване на разрешение за тяхното обучение по улиците на населеното място и пътищата извън населеното място.

По време на практическите занятия преподавателят насочва вниманието към конкретните елементи от учебното съдържание, които обучаваният ще трябва да оценява в бъдещата си дейност. Посочва правилния алгоритъм за изграждането на различните групи умения и навици, техните характерни особености и значението им за безопасното управление.

Работи за усъвършенстване уменията на изпитващия съобразно изискванията за икономично и екологично управление.

Изграждат се умения за правилно и всестранно разпознаване на опасни ситуации, точно определяне причината и възможния ефект на такива ситуации. Работи се за постигане на компетентност за разпознаване на грешки, бързо асимилиране на информацията и извличане на ключовите точки, идентифициране на потенциалните проблеми и разработване на стратегии за справянето с тях.

По време на практическите упражнения преподавателят води разговор с обучавания, за да може да придобие точна представа за начина на мислене, вземането на решения и обосноваването на тяхната целесъобразност.

Резултатите от обучението за всяко занятие се оценяват със средствата на текущия контрол. Преподавателят трябва да изисква задълбочен самоанализ за управлението от обучавания, за да усъвършенства уменията за саморефлексия. Да прави по предварително уточнени показатели подробни анализ и оценка на уменията, компетентностите и цялостното поведение по време на управлението на МПС.

Като резултат от подготовката по учебната дисциплина обучаваният ще демонстрира:

- много добро познаване алгоритъма и особеностите на групите умения при управление на МПС;

- умения да преценява рискови ситуации, възможност за избягването им и вземане на адекватни решения;
- усъвършенстване на наблюдателността, свойствата и качествата на вниманието, критическото мислене;

- умения за икономично и екологично управление на МПС;
- умения за самоанализ, анализ и оценяване.

## 2. Тематичен план

№	Теми на лекциите, упражненията и семинарните занятия	Хорариум, часове		
		Л	ПУ	СУ
1	2	3	4	5
1.	Разположение върху платното за движение.		1	
1.1.	Преценка за правилно разположение на МПС на пътя. Типични грешки и опасности при неправилно разположение и неправилен избор на лента за движение.		0,5	
1.2.	Рискови ситуации при неспазване на маркировка и неправилен избор на траектория за движение според вида и характеристиките на превозното средство.		0,5	
2.	Съобразяване на скоростта.		2	
2.1.	Оценка на опасностите при неправилен избор, промяна и несъобразяване на скоростта с климатичните условия, пътният трафик и възможностите на превозното средство. Определяне на типични грешки и рискови ситуации при несъобразяване с останалите участници в движението.		1	
2.2.	Определяне на безопасна дистанция на базата на различни практически показатели (маркировка, сигнализация и др.). Определяне причините за грешка при избор на безопасна дистанция и скорост, които увеличават разхода на гориво и причиняват замърсяване на околната среда.		1	
3.	Поддържане на безопасна дистанция.		2	
3.1.	Определяне на безопасна дистанция на базата на различни практически показатели (маркировка, сигнализация и др.). Определяне причините за грешка при избор на безопасна дистанция и скорост, които увеличават разхода на гориво и причиняват замърсяване на околната среда.		1	
3.2.	Определяне на рисковете при неточно определяне на минималната безопасна дистанция (дистанция напред, странична дистанция) при различни пътни условия в населено и извън населено място.		1	
3.3.	Преценка на времето за реакция и факторите при определяне разстоянието за спиране и спирането в рамките на разстоянието на видимия и свободен път. Оценка на опасностите при пътно-транспортни ситуации и определяне на спирачния път при различни пътни условия.		1	
4.	Движение в завой и наблюдение по време на движение.		2	
4.1.	Преценка на трудността на завой и съобразяване на скоростта. Правилни и грешни действия при използване на спирачната система при движение в завой.		1	
4.2.	Оценка и възприемане на информация за пътната сигнализация, пътя, околната среда, състоянието на автомобила и другите участници в движението, която осигурява изпреварващи действия и за предотвратяване на пътно-транспортни произшествия (ПТП).		1	

5.	Съобразяване с пътната сигнализация.		1	
5.1.	Поведение при наличие на светлинни сигнали, пътни знаци, пътна маркировка и други средства за сигнализиране.			
5.2.	Преценяване на рисковото поведение при избор на лента за движение, скорост за движение, посока на движение, извършване на маневри и осигуряване на предимство.		1	
6.	Преминаване през различни видове кръстовища.		2	
6.1.	Определяне и преценка на вида на кръстовището, оценка на видимостта, съобразяване на скоростта и евентуални последици от неправилно подхождане и преминаване.		1	
6.2.	Преценка за действията на водача при заемане на съответното място за завиване, прилагане на правилата за предимство и спиране, оценка на рисковото поведение на водача и другите участници, което застрашава безопасността на движението.		1	
7.	Престой и паркиране.		1	
7.1.	Оценка за спазване правилата за престой и паркиране в населено и извън населено място и последици от неспазването им.		1	
7.2.	Напускане на мястото за паркиране.		1	
8.	Разминаване, изпреварване и заобикаляне.		2	
8.1.	Поведение при прилагане на правилата, отнасящи се за разминаването, изпреварването и заобикалянето.		1	
8.2.	Избор на момента и участъка за извършване на изпреварването; прибиране след приключване на маневрата.		1	
8.3.	Адекватна оценка за възможностите на другия автомобил (изпреварващ-изпреварван), действия за улесняване на изпреварването и отказване от изпреварване.		1	
8.4.	Изпреварващо преценяване на грешки в поведението, които биха застрашили водача и останалите участници в движението.			
9.	По-характерни случаи при управлението на автомобила.		2	
9.1.	Преценяване на възможностите за включване в движението при излизане от гараж или паркинг, потегляне от пътен банкет или тротоар.		1	
9.2.	Оценка на сложни пътно-транспортни ситуации и рисковото поведение при навлизане в и излизане от кръстовище с кръгово движение, пътен възел, използване на лентата за ускоряване и управление в колона от превозни средства и през нощта.		1	
10.	Управление в населено място с голяма интензивност на движението.		2	
10.1.	Определяне на типични грешки и предвиждане на опасно поведение при пресичане на пешеходна пътека, преминаване покрай спирки на превозните средства за обществен превоз на пътници и преминаване през кръстовища.		1	
10.2.	Преценка и предвиждане на евентуално опасно поведение при избор на лента за движение при преминаване през кръстовище, обръщане посоката на движение, заобикаляне на препятствия по платното за движение. Определяне на признаци, позволяващи да се предвидят		1	

	действията на другите участници в движението и предотвратяване на сложни пътно-транспортни ситуации.			
11.	Екологично и икономично управление на автомобила.		3	
11.1.	Плавно ускоряване и спиране на автомобила, ускоряване с превключване на по-висока предавка, колкото е възможно по-рано; спазване на дистанция, която да ни осигурява достатъчно време за плавно спиране на автомобила.			
11.2.	Поддържане на автомобила в добро техническо състояние и проверка на налягането на въздуха в гумите.			
<b>ВСИЧКО</b>			<b>20 ч.</b>	

### 3. Технология на обучението

Преподавателят провежда предварителен, текущ и заключителен инструктаж.

Особено внимание се обръща на анализа на действията и поведението на обучавания за безопасността, като всички критични ситуации по време на управлението се анализират и се уточнява правилното поведение.

### 4. Проверка и оценка на знанията и уменията

Оценката е качествена и се поставя на базата на наблюдението на действията на обучавания по време на управлението.

Знанията и уменията на кандидатите се оценяват по двубална система за оценяване „да/не”. Правилните действия и реакции на обучавания се оценяват с „ДА”, а неправилните действия и реакции на обучавания се оценяват с „НЕ”. Когато нивото на усвоените знания и придобитите умения съответства на поставената цел и задачи - оценката е „ДА”. Когато нивото на придобитите знания и умения не е достигнато или действията на обучавания са опасни за другите участници в движението и при допускане на ПТП - оценката е „НЕ”.

### Литература

1. Закон за движението по пътищата.
2. Наредба № 39 за изискванията към водачите на МПС от различните категории и подкатегории (обн. ДВ, бр. 17 от 2004 г.).
3. Учебна документация за обучение на обучение на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС, утвърдена от министъра на образованието, младежта и науката.
4. Наредба № 37 за условията и реда за обучение на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на моторно превозно средство и условията и реда за издаване на разрешение за тяхното обучение (обн. ДВ, бр. 82 от 2002 г.).
5. Наредба № 38 за условията и реда за провеждането на изпитите на кандидати за придобиване на правоспособност за управление на моторно превозно средство и реда за провеждане на проверочните изпити (обн. ДВ, бр. 42 от 2004 г.).
6. Инструкция № 3 от 17.10.2008 г. за организиране и провеждане на изпитите на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС (обн. ДВ, бр. 97 от 2008 г.).
7. Методика за провеждане на изпитите на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС, утвърдена от изпълнителния директор на Изпълнителна агенция „Автомобилна администрация”.
8. Директиви 91/439, 2000/56 и 2006/126 на Европейския съюз (ЕС) относно свидетелствата за управление.

**УЧЕБНА ДОКУМЕНТАЦИЯ**

ЗА ОБУЧЕНИЕ НА КАНДИДАТИ ЗА  
ПРИДОБИВАНЕ НА ПРАВОСПОСОБНОСТ ЗА ПРОВЕЖДАНЕ НА ПРАКТИЧЕСКИТЕ  
ИЗПИТИ НА КАНДИДАТИТЕ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ПРАВОСПОСОБНОСТ ЗА  
УПРАВЛЕНИЕ НА МПС ОТ ПОДКАТЕГОРИИ **C1, D1, C1+E** И **D1+E** И КАТЕГОРИИ **C,**  
**D, B+E, C+E** И **D+E**



## У Ч Е Б Е Н П Л А Н

ЗА ОБУЧЕНИЕ НА КАНДИДАТИ ЗА  
ПРИДОБИВАНЕ ПРАВОСПОСОБНОСТ ЗА ПРОВЕЖДАНЕ НА ПРАКТИЧЕСКИТЕ  
ИЗПИТИ НА КАНДИДАТИТЕ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ПРАВОСПОСОБНОСТ ЗА  
УПРАВЛЕНИЕ НА МПС ОТ ПОДКАТЕГОРИИ **C1, D1, C1+E И D1+E** И КАТЕГОРИИ **C,**  
**D, B+E, C+E И D+E**

Форма на обучението:	<i>редовна</i>
Организационна форма:	<i>квалификационен курс</i>
Продължителност на обучението:	<i>не по-малко от 10 дни</i>
Общ брой учебни часове:	<i>не по-малко от 35 учебни часове</i>
Професионална квалификация:	<i>провеждане на изпити на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС от подкатегории C1, D1, C1+E и D1+E и категории C, D, B+E, C+E и D+E</i>

## I. Съдържание на учебния план

1. Общият хорариум за обучението на кандидатите за придобиване на допълнителна квалификация за провеждане на изпити на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС от подкатегории С1, D1, С1+Е и D1+Е и за категории С, D, В+Е, С+Е и D+Е, по чл. 150а от ЗДвП е 35 учебни часа, разпределени в 4 учебни дисциплини.

Кандидатите трябва да притежават първоначална квалификация за провеждане на изпити за придобиване на правоспособност за управление на МПС категории М, В1, В, Тгб, Ттм и Ткт и да са провеждали изпити за тези категории не по-малко от 3 години.

### 1.1. Разпределение на учебните часове

	Наименование на дисциплината	Хорариум	Форма на контрол
1.	Теория и експлоатация на пътни превозни средства (ППС)	10	тест и практически изпит
2.	Нормативна уредба	10	тест
3.	Теория и техники на изпитването	10	практически изпит
4.	Умения за управление на МПС. Екологично и икономично управление на автомобила.	10	практически изпит
ВСИЧКО		40	

1.2. Формата на обучение е редовна; общата продължителност на обучението и изпитите е не по-малка от 10 дни.

1.3. Обучението завършва с теоретичен изпит (с комплексен тест по изучаваните дисциплини) и практически изпит за компетентности за оценяване на представянето на кандидатите.

Изпитите се провеждат от комисия, която се състои от председател и не по-малко от двама членове. Председателят на комисията е хабилитирано лице в областта на техническите науки. В комисията могат да бъдат включени и външни за висшето училище хабилитирани лица, както и изтъкнати специалисти от практиката. Съставът на всяка изпитна комисия се определя със заповед на ректора на висшето училище или на ръководителя на структурното звено, провеждащо обучението.

1.4. На лицата успешно, издържали изпитите, се издава Удостоверение за допълнително обучение.

## 2. Обяснителни бележки

2.1. Обучението на кандидатите за придобиване на квалификация за провеждане на изпити за придобиване на правоспособност за управление на МПС може да започне с една от следните дисциплини:

- Теория и експлоатация на ППС
- Нормативна уредба
- Умения за безопасно управление на МПС. Екологично и икономично управление на автомобила

2.2. Обучението по дисциплината „Теория и практики на изпитването” започва след преподаване на учебното съдържание по дисциплините „Теория и експлоатация на ППС”, „Нормативна уредба” и „Умения за управление на МПС. Екологично и икономично управление на автомобила”.

2.3. Допускат се 20% отсъствия от предвидените за всяка дисциплина учебни часове за теоретично обучение. Не се допускат отсъствия от практическите упражнения и управлението на МПС.

**У Ч Е Б Н А П Р О Г Р А М А**

**по дисциплината “Теория и техники на изпитването”**

за обучение на кандидати за придобиване на правоспособност за провеждане на практическите изпити на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС от подкатегории **C1, D1, C1+E и D1+E** и категории **C, D, B+E, C+E и D+E**

Извадка от Учебния план:

	Наименование на дисциплината	Хорариум	Форма на контрол
1.			
2.	Теория и техники на изпитването	10	Практически изпит
3.			
4.			
	ВСИЧКО	40	

## 1. Анотация

Целта на дисциплината е да даде на обучаваните практически умения за измерване и оценяване на практическите умения на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС.

Основните задачи са:

- изграждане на подготовка, осигуряваща компетентност на бъдещия изпитващ в областта на измерването и оценяването;
- формиране на практически умения за оценяване на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС;
- запознаване с най-често използваните методики за измерване и оценяване.

В резултат обучаваните трябва да придобият знания и умения:

- да наблюдават точно, да извършват мониторинг и да оценява цялостното изпълнение на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС, по-специално: правилно и всестранно разпознаване на опасни ситуации; точно определяне причината и възможния ефект на такива ситуации; постигане на компетентност за разпознаване на грешки; еднообразие и последователност в оценката;
- да асимилират бързо информация и извличат ключова информация;
- изпреварващо да идентифицират потенциалните проблеми и да разработват стратегии за справянето с тях;
- да предоставят своевременна и конструктивна обратна връзка.

Входни връзки: Дисциплината използва знанията, получени при придобиването на първоначалната квалификация за провеждане на практическите изпити на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС от подкатегория В1 и категории М, В, Ттб, Ттм и Ткт съгласно чл. 153, т. 3 от Закона за движението по пътищата и от дисциплините „Теория и експлоатация на ППС”, ”Умения за управление на МПС. Екологично и икономично управление на автомобила” и „Нормативна уредба”.

## 2. Тематичен план

№	Теми на лекциите, упражненията и семинарните занятия	Хорариум, часове		
		Л	ПУ	СУ
<b>1.</b>	<b>Оценяване на знанията на курсиста за техническа проверка на превозното средство.</b>	<b>0.5</b>	<b>1.5</b>	
1.1.	Задаване на въпроси и задачи на кандидатите			
1.2.	Оценка на действията на изпитваните			
<b>2.</b>	<b>Оценяване на уменията за маневриране с превозното средство.</b>	<b>0.5</b>	<b>1.5</b>	
2.1.	Съдържание на упражненията			
2.2.	Последователност на изпълнение на упражненията			
2.3.	Грешки при изпълнението			
2.4.	Оценяване			
2.5.	Работа с контролната карта			
<b>3.</b>	<b>Умения за определяне на маршрутите за провеждане на изпита.</b>	<b>0.5</b>	<b>1.5</b>	
3.1.	Съдържание на изпита по пътищата в населено и извън населено място			
3.2.	Задължителни проверки на уменията на кандидата			
3.3.	Основни грешки, второстепенни грешки, грешки, водещи до прекратяване на изпита			
3.4.	Определяне на допълнение към маршрута за проверка на конкретни умение и поставяне на оценка			
3.5.	Умения за даване на указания по време на изпита			
<b>4.</b>	<b>Работа с контролните карти за резултатите от практическите изпити.</b>	<b>0.5</b>	<b>1.5</b>	

4.1.	Съдържание			
4.2.	Отбелязване на грешните действия на изпитваните			
4.3.	Резултати и анализ на оценката			
<b>5.</b>	<b>Оценяване на поведението на изпитвания относно способността му да управлява безопасно.</b>	<b>0.5</b>	<b>1.5</b>	
5.1.	Компетентност за наблюдение на действията на изпитвания			
5.2.	Компетентност за правилна оценка на действията на изпитвания			
5.3.	Компетентност за разпознаване на грешки			
5.4.	Компетентност за разпознаване на опасни ситуации и оценяване на евентуалните последици от тях			
5.5.	Оценяване цялостното изпълнение на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС			
5.6.	Прилагане на еднакви критерии при оценяването на различните кандидати			
Общо:		2.5	7.5	

### 3. Технология на обучението

Лекциите по дисциплината се провеждат по традиционна схема. Излага се теоретичното съдържание на темите, използвайки примери от практиката. Използват се компютърна презентация, плакати, диапозитиви, видеофилми. Вниманието на аудиторията се поддържа чрез дискуссионни въпроси.

Семинарните упражнения се провеждат на групи с максимален брой обучавани, определен от висшето училище. По време на упражненията кандидатите обсъждат и решават конкретни казуси от практиката по отношение на изучавания материал.

Практическите упражнения се провеждат във висшето училище и/или базови учебни центрове за обучение на кандидати за придобиване на правоспособност за управление на МПС (определени от ВУ) по критерии осигуряващи високо качество на обучението).

Практическите упражнения се провеждат в реални практически ситуации след усвояване на теоретичния материал от съответната тема.

Практическите упражнения се планират, организират и провеждат от преподавател със съдействието на преподавател от съответния базов учебен център. Всяка тема от практическите упражнения започва с встъпителен инструктаж и подготовка и завършва с обсъждане на постиженията на обучавания.

Всяко проведено практическо упражнение се описва в специален дневник, където задължително се записват името на обучавания в базовия учебен център, датата и часът на провеждане на практическото упражнение.

### 4. Проверка и оценка на знанията и уменията

При практическия изпит кандидатът се поставя в условия, идентични с „реален изпит“ за придобиване на правоспособност за управление на МПС. По време на изпита трябва да бъдат проверени уменията на изпитваните да наблюдават действията, да извършват мониторинг и да оценяват цялостното изпълнение на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС и да предоставят своевременна и конструктивна обратна връзка с кандидатите.

Знанията и уменията на кандидатите се оценяват по двубална система за оценяване “да/не”.

Правилните действия и реакции на обучавания се оценяват с “ДА”, а неправилните действия и реакции на обучавания се оценяват с “НЕ”. Когато нивото на усвоените знания и придобитите умения съответства на поставената цел и задачи - оценката е “ДА”. Когато нивото на придобитите знания и умения не е достигнато или действията на обучавания са опасни за другите участници в движението, оценката е отрицателна.

## 5. Литература

1. Андреев, М. Оценяването в училище. Доцимология. С, Университетско издателство. “Св. Климент Охридски”, 1995.
2. Белоев, Х., В. Пенчева. Партньорство между висшите училища и бизнеса. Сборник доклади. Втора национална научна конференция с международно участие “Качество на висшето образование в България - проблеми и перспективи”. Русе, 3-4 декември 2009.
3. Методика за провеждане на изпитите за придобиване на правоспособност за управление на МПС (утвърдена със Заповед № РД-08-2/1/03.07.2008 г. от изпълнителния директор на Изпълнителна агенция “Автомобилна администрация”).
4. Инструкция за организирането и провеждането на изпитите на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС (обн. ДВ, бр. 97 от 2008 г.)
5. Наредба № 38 за условията и реда за провеждането на изпитите на кандидати за придобиване на правоспособност за управление на моторно превозно средство и реда за провеждане на проверочните изпити. В сила от 21.05.2004 г. Издадена от Министерството на транспорта и съобщенията (обн. ДВ. бр. 42 от 2004 г.).
6. Закон за движението по пътищата.
7. Директива 2006/126/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 20.12.2006 г. относно свидетелства за управление на МПС.

**У Ч Е Б Н А П Р О Г Р А М А**

**по дисциплината “Нормативна уредба относно обучението и изпитите на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС”**

за обучение на кандидати за придобиване на правоспособност за провеждане на практическите изпити на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС от подкатегории C1, D1, C1+E и D1+E и категории C, D, B+E, C+E и D+E

Извадка от Учебния план:

	Наименование на дисциплината	Хорариум	Форма на контрол
1.			
2.	Нормативна уредба	10	тест
3.			
4.			
	ВСИЧКО	40	

## 1. Анотация

Целта на дисциплината е обучаваните да придобият знания за организирането, провеждането, съдържанието, оценяването и отчитането на изпитите на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС и да се запознаят с методите за оценка на знанията и уменията на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС от подкатегории C1, D1, C1+E и D1+E и категории C, D, B+E, C+E и D+E. Обучаваните трябва да придобият знания относно безопасното управление на превозните средства и за разпознаване на опасните ситуации в движението.

В упражненията се решават определени проблеми, свързани с организацията и провеждането на изпитите, използват се игрови методи и създаване на база от данни, за да се изучи по-добре механизмът на работа с документите за организиране и провеждане на изпитите. Използването на възможностите на компютърните технологии позволява на обучаваните да обработват голяма по обем информация.

Изходни връзки: Дисциплината ще подготви обучаваните за обучение по дисциплината „Теория и техника на оценяването на кандидатите” и „Умения за безопасно управление на МПС. Екологично и икономично управление на автомобила”.

## 2. Тематичен план

№	Теми на лекциите, упражненията и семинарните занятия	Хорариум, часове		
		Л	ПУ	СУ
1	2	3	4	5
1.	Превоз на товари	4		
1.1.	правилата относно работното време на екипажите на превозните средства, извършващи превоз на товари;	1		
1.2.	правилата за използване на тахографите;	1		
1.3.	факторите за безопасността на движението, свързани с превозвания товар;	1		
1.4.	необходимите документи във връзка с превоза;	1/2		
1.5.	договорите за превоз на товари.	1/2		
2.	Превоз на пътници	4		
2.1.	правилата за превоз на пътници;	2		
2.2.	необходимите документи във връзка с превоза;	1/2		
2.3.	договорите за превоз на пътници;	1/2		
2.4.	изисквания към МПС във връзка с превоза.	1		
3.	Ремаркета и системи за прикачване	2		
3.1.	общото устройство на ремаркетото (ходова част, каросерия);	1/2		
3.2.	спирачната уредба на ремаркетото;	1/2		
3.3.	електрообзавеждането на ремаркетото;	1/2		
3.4.	системите за прикачване (прикачни устройства, захранващи кабели, връзки и др.).	1/2		
Общо:		10		

## 3. Технология на обучението

Лекциите по дисциплината се провеждат по традиционна схема. Излага се теоретичното съдържание на темите, изпълнено с примери от практиката. Използват се компютърна презентация, плакати, диапозитиви, видеофилми. Вниманието на аудиторията се поддържа чрез дискуссионни въпроси.

## 4. Проверка и оценка на знанията и уменията

Знанията и уменията на кандидатите се оценяват по шестобална система, която включва: отличен (6,00), много добър (5,00), добър (4,00), среден (3,00) и слаб (2,00).

За успешно положен се смята изпитът, оценен най-малко със среден (3,00).

След преминаване на задължителното обучение кандидатите полагат писмен теоретичен изпит, чрез решаване на тест от 30 въпроса. Времето да решаване на теста е 30 минути.

Оценката от теста се формира по следния начин:



2	3	4	5	6
до 20 точки	21 – 23 т.	24 – 26 т.	27 – 29 т.	30 т.

Теоретичният изпит се счита за успешно положен, когато изпитваният е получил не по-малко от 21 точки.

При практическия изпит трябва да бъдат проверени уменията на кандидатите за определяне на маршрут, за комуникация с изпитваните, за работа с документацията по време на изпита, за обективна оценка на способността на изпитваните да управляват превозното средство по безопасен начин, съобщаването на резултатите и др.

## 5. Литература

1. Закон за движението по пътищата.
2. Наредба № 39 за изискванията към водачите на моторни превозни средства от различните категории и подкатегории (обн. ДВ, бр. 17 от 2004 г.).
3. Учебна документация за обучение на обучение на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на моторно превозно средство, утвърдена от министъра на образованието, младежта и науката.
4. Наредба № 37 за условията и реда за обучение на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на моторно превозно средство и условията и реда за издаване на разрешение за тяхното обучение (обн. ДВ, бр. 82 от 2002 г.).
5. Наредба № 38 за условията и реда за провеждането на изпитите на кандидати за придобиване на правоспособност за управление на моторно превозно средство и реда за провеждане на проверочните изпити (обн. ДВ, бр. 42 от 2004 г.).
6. Инstrukция № 3 от 17.10.2008 г. за организиране и провеждане на изпитите на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на моторно превозно средство (обн., ДВ, бр. 97 от 2008 г.).
7. Методика за провеждане на изпитите на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС, утвърдена от изпълнителния директор на Изпълнителна агенция “Автомобилна администрация”.
8. Директиви 91/439, 2000/56 и 2006/126 на Европейския съюз (ЕС) относно свидетелствата за управление.
9. Наредба № 2 за сигнализация на пътищата с пътна маркировка (обн. ДВ, бр. 13/2001 г.).
10. Наредба № 16 за временната организация на движението при извършване на строителство и ремонт по пътищата и улиците (обн. ДВ, бр. 72 от 2001 г.).
11. Наредба № 17 за регулиране на движението по пътищата със светлинни сигнали (обн. ДВ, бр. 72 от 2001 г.).
12. Наредба № 18 за сигнализация на пътищата с пътни знаци (обн. ДВ, бр. 73 от 2001 г.).

**УЧЕБНА ПРОГРАМА**

**по дисциплината „Теория и експлоатация на пътни превозни средства (ППС)”**

за обучение на кандидати за придобиване на правоспособност за провеждане на практическите изпити на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС от подкатегории C1, D1, C1+E и D1+E и категории C, D, B+E, C+E и D+E

Извадка от Учебния план:

	Наименование на дисциплината	Хорариум	Форма на контрол
1.	„Теория и експлоатация на ППС”	10	Тест и практически изпит
2.			
3.			
4.			
	ВСИЧКО	40	

## 1. Анотация

Целта на дисциплината е обучаваните да придобият знания относно особеностите на спирачната динамика на автомобил с ремарке, а също така видовете и конструкцията на спирачните уредби на ремаркетата и съвместната им работа с тези на влекача. Изучава се също и управляемостта на автомобил с ремарке.

В упражненията се решават определени проблеми, свързани с работата с прикачните устройства и елементите на спирачната уредба на ремаркетата.

Входни връзки: Дисциплината използва знанията, получени от дисциплината „Теория и експлоатация на МПС” за категории М, В, Ттб, Ттм и Ткт.

Изходни връзки: Дисциплината ще подготви обучаваните за обучение по дисциплините „Теория и практики на изпитването” и „Умения за управление на МПС. Екологично и икономично управление на автомобила.”

## 2. Тематичен план

№	Теми на лекциите, упражненията и семинарните занятия	Хорариум, часове		
		Л	ПУ	СУ
1.	Спирачна уредба.	2	2	
1.1.	Спирачни уредби на товарни автомобили и автобуси.			
1.2.	Елементи. Особенности.			
1.3.	Видове спирачни уредби			
1.4.	Спирачни уредби на ремаркетата.			
1.5.	Съвместна работа на спирачките на ремаркетото и влекача.			
2.	Спиране на автомобил с ремарке.	1		
	Спиране на автомобил с полуремарке.			
	Спиране на автомобил с ремарке.			
3.	Управляемост на автомобил с ремарке.	1	1	
	Кинематика и динамика на завоя при автомобил с полуремарке, едноосно и двуосно ремарке.			
4.	Прикачни устройства.	1	2	
		5	5	
	Общо:	10		

## 3. Технология на обучението

Лекциите по дисциплината се провеждат по традиционна схема. Излага се теоретичното съдържание на темите, използвайки примери от практиката. Използват се компютърна презентация, плакати, диапозитиви, видеофилми. Вниманието на аудиторията се поддържа чрез дискуссионни въпроси.

## 4. Проверка и оценка на знанията и уменията

Знанията и уменията на кандидатите се оценяват по шестобална система, която включва: отличен (6,00), много добър (5,00), добър (4,00), среден (3,00) и слаб (2,00).

За успешно положен се смята изпитът, оценен най-малко със среден (3,00).

След преминаване на задължителното обучение кандидатите полагат писмен теоретичен изпит чрез решаване на тест от 20 въпроса. Времето за решаване на теста е 30 минути.

Оценката от теста се формира по следния начин:

2	3	4	5	6
до 12 точки	13 – 14 т.	15 – 16 т.	17 – 18 т.	19 – 20 т.

Теоретичният изпит се счита за успешно положен, когато изпитваният е получил не по-малко от 13 точки.

При практическия изпит трябва да бъдат проверени уменията на кандидатите за работа с прикачните устройства, уменията им за обслужване и регулиране на елементите от спирачната уредба.

Знанията и уменията на кандидатите се оценяват по двубална система за оценяване “да/не”. Правилните действия и реакции на обучавания се оценяват с “ДА”, а неправилните действия и реакции на обучавания се оценяват с “НЕ”. Когато нивото на усвоените знания и придобитите умения съответства на поставената цел и задачи - оценката е “ДА”. Когато нивото на придобитите знания и умения не е достигнато или действията на обучавания са опасни за другите участници в движението, оценката е отрицателна.

## **5. Литература:**

1. Маслинков, С. С., Стефанов, Ц. Л. и др. Теория на ДВГ. Техника, София, 1993 г.
2. Бояджиев, К. и др. Конструкция, проектиране и изчисляване на ДВГ С., Техника 1984 г.
3. Бояджиев, К. и др. Автотракторни двигатели. С., Техника 1990 г.
4. Велев, Н. М., Теория и изчисление на трактора и автомобила. С., Земиздат, 1972 г.
5. Найденов, Л. К., Нейков, С. А., Генов, Г. Д. Автомобили. С., Техника, 1990 г.
6. Любенов, С. Трактори и автомобили. София, Земиздат, 2001 г.
7. Морчев, Е. Конструкция, проектиране и изчисляване на автомобила. С., Техника, 1983 г.
8. Илиев, П. Б., Автомобилни спирачни уредби. С., Техника, 1986 г.
9. Димитров, Й., Теория на автомобила, трактора и кара. Техника., София, 1991 г.
10. Семов, Д., Иванов, Н., Лозанов, Д. Автомобили, трактори и кари. Техника., София, 1992 г.
11. Иванов, Н., Стефанов, С. Ръководство по проектиране, конструиране и изчисляване на транспортната техника. Технически университет – Варна, 1998 г.

**УЧЕБНА ПРОГРАМА**

**по дисциплината “Умения за управление на МПС. Екологично и икономично управление на автомобила”**

за обучение на кандидати за придобиване на правоспособност за провеждане на практическите изпити на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС от подкатегории C1, D1, C1+E и D1+E и категории C, D, B+E, C+E и D+E

**Извадка от Учебния план:**

№	Наименование на дисциплината	Хорариум	Форма на контрол
1.			
2.			
3.			
4.	Умения за управление на МПС. Екологично и икономично управление на автомобила.	10	практически изпит
	ВСИЧКО	40 ч.	

## 1. Анотация

Целта на обучението по учебната дисциплина “Умения за управление на МПС. Екологично и икономично управление на автомобила” е да развива и усъвършенства висококомандни умения за безопасно управление и толерантно поведение на пътя.

Обучението по дисциплината е важна част от цялостната подготовка на председатели на изпитни комисия за практическия изпит за правоспособност за управление на МПС. Чрез подготовката ще бъдат реализирани следните основни задачи:

- усъвършенстване уменията и навиците за подготовка на автомобила и ремаркетото за безопасно управление;
- постигне по-високо ниво за работа с органите за управление и маневриране с автомобила и ремаркетото;
- развитие на висококомандни умения за безопасно управление на автомобил с ремарке при различните пътни условия;
- усъвършенстване на уменията за икономично и екологично управление на МПС.

Обучението се провежда индивидуално. По време на практическото занятие се осъществяват междупредметни връзки с теория и експлоатация на ППС, нормативна уредба за безопасност на движението и входящо ниво на уменията за безопасно шофиране.

Съобразно показаното входно равнище на обучавания се поставят индивидуални задачи за развитие и формиране на висококомандни умения и навици и поведение за безопасно управление на МПС, за съобразяване със сложни пътно-транспортни ситуации и свързване на управлението с пожизнените цели и интереси.

Обучението се провежда на съвременни автомобили, отговарящи на изискванията на Наредба № 37 за условията и реда за обучение на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на моторно превозно средство и условията и реда за издаване на разрешение за тяхното обучение по улиците на населеното място и пътищата извън населеното място.

По време на практическите занятия преподавателят насочва вниманието към конкретните елементи от учебното съдържание, които обучаваният ще трябва да оценява в бъдещата си дейност. Посочва правилния алгоритъм за изграждането на различните групи умения и навици, техните характерни особености и значението им за безопасно управление.

Работи за усъвършенстване уменията на изпитващия съобразно изискванията за икономично и екологично управление.

Изграждат се умения за правилно и всестранно разпознаване на опасни ситуации, точно определяне причината и възможния ефект на такива ситуации, постигане на компетентност и разпознаване на грешки, асимилиране бързо на информация и извлича ключовите точки, идентифициране на потенциалните проблеми и разработване стратегии за справянето с тях.

По време на практическите упражнения преподавателят води разговор с обучавания, за да може да придобие точна представа за начина на мислене, вземането на решения и обосноваването на тяхната целесъобразност.

Резултатите от обучението за всяко занятие се оценяват със средствата на текущия контрол.

Преподавателят трябва да изисква задълбочен самоанализ за управлението от обучавания, за да усъвършенства уменията за саморефлексия. Да прави по предварително уточнени показатели подробни анализ и оценка на уменията, компетентностите и цялостното поведение по време на управлението на МПС.

Като резултат от подготовката по учебната дисциплина обучаваният трябва да демонстрира:

- много добро познаване алгоритъма и особеностите на групите умения при управление на автомобил с ремарке;
- умения да преценява рискови ситуации, възможност за избягването им и вземане на адекватни решения;
- усъвършенстване наблюдателността, свойствата и качествата на вниманието, критическото мислене;

- умения за икономично и екологично управление на МПС;
- умения за самоанализ, анализ и оценяване.

## 2. Тематичен план

	Теми на лекциите, упражненията и семинарните занятия	Хорариум, часове	
		у	у
1.	Отчитане влиянието на габаритите на превозното средство.		
1.1.	Съобразяване с широчината на автомобила при разминаване и изпреварване; движение в тесни или натоварени улици; маневриране с ползването на чужда помощ. Съобразяване с дължината и височината на автомобила при движение назад и при ползване на чужда помощ; движение в паркинг и гараж.		
2.	Преминаване през различни видове кръстовища. Движение в завой.		
2.1.	Оценка на действията и поведението при възприемане и определяне вида на кръстовището, оценка на видимостта и подбор на безопасна скорост на движение, съобразена с пътната обстановка и конкретната ситуация.		
2.2.	Оценка на уменията за своевременно подаване сигнал на другите участници в движението, правилен избор на лента за движение и спазване на правилата за предимство и умения за оценяване необходимостта от спиране и осигуряване безопасността на движение.		
2.3.	Оценка на способността за съобразяване на скоростта с трудността на завоя (преди навлизане в завоя, при движение в кривата и при излизане от завоя) и използване на спирачната уредба при движение в завой.		
3.	Управление в населено място с голяма интензивност на движението.		
3.1.	Оценка на уменията и поведението при избор на маршрут и неговото поддържане, пресичане на пешеходна пътека, избор на лента за движение при преминаване през кръстовище и обръщане посоката на движение.		
3.2.	Преценка на уменията за вземане на адекватни решения при преминаване през кръстовища, покрай спирки на превозните средства за обществен превоз на пътници, заобикаляне на препятствия по платното за движение и евентуални рискове от ПТП при неправилни действия. Оценка на уменията за икономично и екологично управление.		
4.	Гариране и паркиране.		
4.1.	Оценка на познаване и прилагане на правилата за гариране и паркиране в населено място и извън него и безопасно движение в гараж или паркинг.		
4.2.	Преценка на уменията и безопасно поведение при приближаване към рампа за товарене или разтоварване и маневриране на гарови и складови площадки.		
5.	Управление извън населено място. Управление през нощта и в условията на намалена и ограничена видимост.		

5.1.	<p>Оценка на уменията за правилно подбиране и приспособяване на скоростта на движение и дистанцията с видимостта, за спазване на правилата за използване на светлините и съобразяване с присъствието на пешеходци, велосипедисти и бавно движещи се ППС.</p> <p>Преценка на поведението при опасност от заслепяване и начини да бъде избегнато.</p> <p>Изградени умения и поведение за безопасно спиране, престой и паркиране през нощта.</p>			
6.	Безопасно управление на автомобила с ремарке при различните пътни условия. Съобразяване на скоростта и дистанцията.			
6.1.	<p>Оценяване уменията и поведението при избор и промяна на скоростта при различни пътни условия.</p> <p>Оценка на типичните грешки при несъобразяване на скоростта с индивидуалните възможности на водача, със сигнализацията, правилата за движение, релефа на пътя, видимостта, метеорологичните условия, техническите възможности на автомобила.</p> <p>Оценка на безопасността на управление при определяне на разстоянието за спиране и спиране на определено място.</p> <p>Оценка на уменията за ефективно и адекватно използване на спирачните системи.</p>			
6.2.	Оценяване уменията и поведението при избор и определяне на минималната безопасна дистанция (напред и странично) при различни пътни условия. Преценка на поведението на другите участници в движението и изпреварващи превантивни мерки за недопускане на ПТП. Преценка на уменията за избор на безопасна дистанция при движение в и извън населено място при наличието на колони и задръстване.			
7.	Икономично и екологично управление.			
7.1.	Плавно ускоряване и спиране на автомобила, ускоряване с превключване на по-висока предавка, колкото е възможно по-рано; спазване на дистанция, която да ни осигурява достатъчно време за плавно спиране на автомобила.			
7.2.	Поддържане на автомобила в добро техническо състояние и проверка на налягането на въздуха в гумите.			
Всичко			0 ч.	

### 3. Технология на обучението

Преподавателят провежда предварителен, текущ и заключителен инструктаж.

Особено внимание се обръща на анализа на действията и поведението на обучаемия за безопасността, като всички спорни ситуации се анализират и уточняват. Оценка се поставя на базата на наблюдението на степента на майсторство при управление. Оценка е качествена, като се имат предвид показателите в контролния талон, който се попълва от изпитвания по време на практическия изпит за правоспособност за управление на МПС.



#### **4. Проверка и оценка на знанията и уменията**

Оценката е качествена и се поставя на базата на наблюдението на действията на обучавания по време на управлението.

Знанията и уменията на кандидатите се оценяват по двубална система за оценяване „да/не”. Правилните действия и реакции на обучавания се оценяват с „ДА”, а неправилните действия и реакции на обучавания се оценяват с „НЕ”. Когато нивото на усвоените знания и придобитите умения съответства на поставената цел и задачи - оценката е „ДА”. Когато нивото на придобитите знания и умения не е достигнато или действията на обучавания са опасни за другите участници в движението и при допускане на ПТП - оценката е „НЕ”.

#### **ЛИТЕРАТУРА**

1. Закон за движението по пътищата.
2. Наредба № 39 за изискванията към водачите на моторни превозни средства от различните категории и подкатегории (обн. ДВ, бр. 17 от 2004 г.).
3. Учебна документация за обучение на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на моторно превозно средство, утвърдена от министъра на образованието, младежта и науката.
4. Наредба № 37 за условията и реда за обучение на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на моторно превозно средство и условията и реда за издаване на разрешение за тяхното обучение (обн. ДВ, бр. 82 от 2002 г.).
5. Наредба № 38 за условията и реда за провеждането на изпитите на кандидати за придобиване на правоспособност за управление на моторно превозно средство и реда за провеждане на проверочните изпити (обн. ДВ, бр. 42 от 2004 г.).
6. Инструкция № 3 от 17.10.2008 г. за организиране и провеждане на изпитите на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на моторно превозно средство (обн. ДВ, бр. 97 от 2008 г.).
7. Методика за провеждане на изпитите на кандидатите за придобиване на правоспособност за управление на МПС, утвърдена от изпълнителния директор на Изпълнителна агенция „Автомобилна администрация”.
8. Директиви 91/439, 2000/56 и 2006/126 на Европейския съюз (ЕС) относно свидетелствата за управление.